

MOLODA UKRAINA

Канадійське видання

Молода Україна

ЖУРНАЛ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕМОКРАТИЧНОЇ МОЛОДІ

Рік 3

СЕРПЕНЬ 1953

Ч. 4 (11)

Скрипаль.

Горельєф К. Бульдіна.

—НАШІ ВТРАТИ—

Др. СТЕПАН БАРАН

4 червня 1953 року помер один із найвидатніших українських політичних, громадських та культурних діячів, голова партії УНДО й голова Виконавчого Органу УНР-ади, др. Степан Баран.

Народившись 21 січня 1879 р. в с. Крукеничі, Покійний від молодих років присвятив себе студіям філософії, права та економічних наук. Він студіював у Львові, Берліні та Відні. Ступінь доктора прав отримав у Львові в 1909 році.

Др. С. Баран належав завжди до демократичного крила західноукраїнських угруповань, яке діяло на засадах парламентаризму. Він був одним з найактивніших діячів демократичної партії, яка остаточно оформила була себе під назвою УНДО — Українське Національно-Демократичне Об'єднання.

Підчас І. світової війни др. Степан Баран був секретарем Загальної Української Ради, 1918 р. — членом Національної Ради ЗУНР, пізніше ЗОУНР, і міністром земельних справ ЗОУНР. 1921 р. був радником міністерства народнього господарства УНР.

По закінченні війни з Польщею, Покійний працював як адвокат у Тернополі та Холмі, був оборонцем українців у політичних процесах. 1928—1939 був послом від УНДО до польського союму — від Тернопільщини, де чесно боронив права українців під Польщею.

Своєю діяльністю др. С. Баран назавжди увійде в пам'ять українських поколінь, як один з тих діячів традиційної галицької демократії, яка з вибухом революції 1917 р. відразу ж стала на широкі соборницькі позиції і включилася в розбудову УНР.

Проф. НИКИФОР ГРИГОРІЙ

5-го серпня помер після операції в лікарні на 71-му році життя проф. **Никифор Григорій**, бувший міністр освіти в уряді УНР, б. член Української Центральної Ради, б. шеф Бюро Інформації при Головному Командуванні Військ УНР, визначний учасник Української Революції, як один з провідників Української Партії Соціалістів Революціонерів, б. професор Українського Соціологічного Інституту в Празі, заст. голови Укр. Гром. Комітету в ЧСР, директор українського відділу „Голосу Америки” та автор численних наукових і популярних праць.

В ЦЬОМУ ЧИСЛІ ЧИТАЙТЕ:

Андрій Малишко — Знову кличу тебе...

О. Бор — Чи початок кінця?

Чеслав Мілош — Бета, — або нещасливий життєлюбєць.

Леся Українка — Поезії.

В. Короленко — Мое перше знайомство з Дікенсом.

О. Веретенченко — Самотність.

Петро Панч — Вітроногі дні.

Є. Плужник — **

М. Дальний — Що ж таке зрештою українська наука?

П. Лимаренко — Корея — країна ранньої тиші.

І. Дубилко — Президент Сінгман Рі.

С. Ломачка — Коли розлучається трое. (фейлетон)

Книжки, журнали, фільми, Одумівські вісті.

П. Власенко, Л. В-ук, — Листи до редакції.

ПОДЯКА

Весною ц. р., Головна Управа ОДУМ-у Канади організувала лотерею на видавничі цілі ОДУМ-у. Окремим філіям було розіслано книжки в такій кількості: Торонто — 115 (продано 96), Монреал — 60 (продано 52), Вінніпег — 50 (12), Гемільтон — 40 (27), Ніягара-Фалс — 20 (20), Лашіни — 15 (9).

Крім того, книжки розіслано Ініціативним Групам ОДУМ-у та окремим одумівцям у Канаді й США. На весняній одумівській забаві в Торонто, 18 квітня ц. р. лотерея була розіграна. Виграші припали на таких осіб: О. Кравченко (1090) — Монреал, С. Передерій (1030) — Монреал, І. Передерій (1049) — Монреал, Ф. Даценко (1127) — Лашіни, О. Охрим — Торонто.

Всім філіям та окремим одумівцям за успішне переведення лотереї складаємо щирю подяку.

Організаційна референтура
Головної Управи ОДУМ-у Канади

**

Знову кличу тебе, чи ти голосу не розпізнала?
Знов прошу: озовись! Молода і далека моя!
Може б, вітром я став, тільки ж хмар налягає навала,
Може б, співом покликать — так де ж його взять солов'я?

На дніпровській долині ромашка зів'яла побита.
Тополина скрипить. Догоряє мій батьківський дім.
І не хочу я вітром лягати під кінські копита,
Соловейком співати на чорному горі твоїм.

Буду дихати, падать, рости й воювать до загину,
Бо великий наш гнів, бо дорога рівнішою є.
Я візьму твого смутку і горя важку половину
У розтерзане, горде, нескорене серце моє!

І піду, як Микула, пригнусь, потемнію від ноші,
Висхну, спрагою битий, можливо, впаду на сліду,
Але бачити буду: цвіти зацвітають хороші
У твоїм, моя земле, зеленім і вічнім саду.

**

Хай погрожує буря, роздуває пожари, —
Попелищами тліє на шляхах вікових, —
Ми зійдемося до столу після битви та кари,
Спом'янемо убитих, спом'янемо живих.

Тричі вдарим з гвинтівок в недокошенім житі,
На танкетках, на конях, на дубових возах.
Подаруйте сорочки любо вишиті-шиті,
І не шовком, а ниткою сировою, в сльозах!

Ви їх ткали ночами, вишивали під кулі,
Простеляли під сонцем в почорнілім дворі,
Дожидали щоранку при гарматному гулі,
Молоді мої сестри! Дорогі матері!

Може, бачите, люди, як світає на сході?
Блисне сонце червінькове через сутінки бур, —
То в останнім бою, в гартуванні, в поході
Ми встаємо, як мур!

ЧИ ПОЧАТОК КІНЦЯ?

Весна цього року багата політичними несподіванками. Головною з них, що надала специфічного забарвлення і, очевидно, до якоїсь міри обумовила появу дальших, була раптова, огорнута таємницею і донині не зовсім ясна в своїх причинах смерть Сталіна. З того часу на політичній арені світу одна по одній вистрілюють такі події: мирний наступ Кремля (теоретично ведений, щоправда, ще за Сталінового життя), дивовижні пересунення на верхах советської бюрократичної гієрархії та амнесія для дрібніших „ворогів народу” (що було, як тепер можна з певністю думати, результатом боротьби за владу в Кремлі), революційні виступи населення в Чехословаччині, Східній Німеччині й Польщі, а також недавнє сенсаційне падіння Берії.

Сучасну людину, особливо людину Заходу, що без решти погрузла в своїх приватних інтересах, що за малими винятками звикла холодно, калькулятивно мислити, тяжко чимнебудь зворушити. Минули часи, коли люди гарячого серця і чесного розуму не йшли на компроміс з совістю заради зручності. Символом сучасного світу став Санчо Панча. Це наглядно показали кінцеві події в Кореї, що закінчилися фактичною капітуляцією західніх союзників перед червоними, і мало не скінчилися ще гіршим, що холоднокрівно пропонували деякі англійські політичні бізнесмени: виловлюванням звільнених „зрадником”. Рі полонених антикомуністів, тобто на догоду червоним війною західніх союзників проти самих себе.

Та все ж події в Східній Європі, зокрема революційний зрив у східній зоні Німеччини, стрясали світ. Можна без перебільшення сказати, що не тільки для калькулятивного Заходу, що поділивши з Сов. Росією сфери впливів, сподівався виграти доляром те, що Росія утримує штиком — але для цілого світу, а в першу чергу для поневолених наро-

дів Східньої Європи, повстання в Східній Німеччині мало більше психологічне значення, ніж смерть Сталіна.

Як же реагував на цю очевидну слабкість советського колоса західній світ? Можна сказати ніяк. Замість триматися особливо дружньо й згуртовано, замість поставити ослабленому і до певної міри розгубленому агресорові категоричні вимоги, прикликати його до порядку і заставити віддати те, що він награвував — західній світ опанувала ще більша розгубленість.

В Панмунджомі печали гарячково продавати південних корейців, щоб дати змогу комуністичному Китаєві почати агресію в іншій частині Азії, Черчілеві припекло побачитися з Маленковим (мабуть для підтримки його престижу), в Женеві відклали на рік розгляд матеріялів про рабську працю в СРСР та його сателітах — щоб, бува, не образити комуністів.

Повсталі в східньому Берліні робітники, очевидно, надіялись на допомогу Заходу. Вони напевно пам'ятали проголошені всіма західніми радіостанціями слова президента Айзенгавера про те, що Східня Європа мусить бути звільнена з комуністичного рабства. Але одна річ говорити, а друга — діяти. Західні союзники виявилися невідповідними до берлінських подій. Вони розгубилися. Замість допомоги, воєнної демонстрації, чи хоч би моральної допомоги повсталим, вони поспішили скласти спільну заяву советському командуванню про свою непричетність до виступу східноберлінських робітників: наша хата з краю, ми нічого не знаєм...

Смерть Сталіна ще не свідчила про слабкість чи початок кінця російської імперії; повстання в Східній Німеччині, що, можливо, прискорене, але не обумовлене смертю советського диктатора, з яскравою очевидністю показує, що міт про „владу трудящих” в країнах „на-

родніх демократій" навіть для багатьох схильних вірити в нього перестав бути мітом, що советський колос на глиняних ногах тріщить.

Цілу західню пресу обійшла фотосвітлина, на якій німецькі робітники обкидають камінням советські танки. Ця світлина має значення не тільки надзвичайного документу часу, але й символу того, що поневолені народи встають, що право сили вже не є безсумнівним правом навіть в політиці.

Події в Східній Німеччині — доб-

рий початок. Вони стрясли невідомою російською імперією, через них скоріше покотилася з плечей голова Берії, вони засвідчили наближення другої „весни народів", що напевно прийде так, як прийшли недавні берлінські події, не чекаючи, поки західні політики зважаться не на слова, а на ділі використати ту *great opportunity*, про яку недавно згадував у зв'язку з падінням Берії американський державний секретар Даллес.

О. Бор.

ДРУГА ЗУСТРІЧ ЗА НАМИ

8 і 9 серпня ц. р. відбулася в Ст. Кетерінс (Онтеріо, Канада) велика зустріч української демократичної молоді та старшого громадянства з Канади і США. Не зважаючи на дощеву погоду, на зустріч з'явилося понад дві тисячі учасників з Торонта, Монреаля, Гамільтону, Ст. Кетерінс, Ніягари, Бофало, Нью-Йорку, Філадельфії, Детройту, Клівленду, Сиракуз, Трентону та з інших віддалених міст. В неділю 9 серпня, після Польового Богослуження, яке відправив Преосвященний Владика Ар-

хиепископ Михаїл в асисті чотирьох священників, було посвячено одумівські прапори й емблему. З привітальними промовами від громадянства виступили С. Підгайний, др. М. Стахів, В. Новицький, пор. Винник та інші громадсько-політичні діячі. Зустріч в загальному підтвердила нестримний ріст ОДУМ-у, хоч помітні були ще прикрі недоліки організаційного порядку. Докладний репортаж про зустріч читайте в черговому числі „Молодої України".

Посвячення одумівських прапорів

Фото — Г. Литвин.

Чеслав МІЛОШ

БЕТА,—АБО НЕЩАСЛИВИЙ ЖИТТЕЛЮБЕЦЬ

Чеслав Мілош належить до ряду тих чільних поетів, письменників і публіцистів сучасності, що їх наші хуторяни називають „всесвітнянами”. „Всесвітнянство” Мілоша полягає в тому, що він поза лісом бачить також окремі дерева, поза любов'ю до своєї батьківщини й народу, відчуває також любов до окремих людей, з яких складається народ. У центрі уваги творчості Чеслава Мілоша завжди поставлена людина з її роздertoю душею („Не є революціонером той, у кого не кололося власне „Я” — М. Хвильовий), з її розпачливим намаганням подолати духову й соціальну кризу сучасності. Звідси глибоке розуміння Мілошем таких рухів, як нацизм і комунізм. Він різко засуджує ці рухи, але й не рідиться давати своїх розв'язок.

„Чому — запитує Мілош у передмові до своєї книжки „Поневолений розум”, конечно завжди давати розв'язки? Може розв'язки приходять завдяки повільним намаганням багатьох людей, а не однієї людини? Буває сьогодні, що рафіновані інтелектуалісти „схиляються перед дійсністю” і вибирають шлях

Іллі Еренбурга — або др. Геббельса: врешті все ясне. Але не варто їх наслідувати...”

Зокрема глибокі й актуальні твори Мілоша написані останнім часом, коли він відмовився від дипломатичної служби варшавському режимові й „вибрав свободу”. Його повість „La prise du ro-cuoir”, вирізнена з 356 надісланих на конкурс манускриптів, відзначена в березні ц. р. першою європейською нагородою й готується до друку шістьма мовами. Друга книжка Мілоша, „Поневолений розум”, що вийшла польською, французькою й англійською мовами, також заслуговує особливої уваги. Книжка складається з дев'ятох розділів, в яких автор говорить про долю інтелектуалістів за залізною заслоною. Щоб познайомити читачів з методом писання Мілоша, нижче друкуємо в скороченні один з розділів книжки. Під Бетою автор скриває прізвище одного відомого польського письменника, хоч ним міг би бути письменник і іншої нації. Рецензувати цю книжку в кількох словах надзвичайно тяжко. Хай вона говорить сама за себе.

Ред.

Бета, коли я познайомився з ним у році 1942, мав двадцять років. Був це живий хлопець з чорними, інтелігентними очима. В нього пітніли долоні, а в поведінці можна було завважити ту надмірну неспівмірність, яка скриває звичайно величезні амбіції. Коли говорив, у його словах відчувалася мішанина арогантності й покори. Внутрішньо був переконаний, що перевищує своїх співбесідників. Атакував і зразу соромливо відступав, ховаючи пазурі. Його фрази були повні стримуваної іронії. Щоправда, не виключене, що ці властивості виступали більше, коли Бета говорив зі мною, чи з іншими, старшими від нього, письменниками: їм належав з боку початківця респект, а одночасно Бета вважав, що ціниться їх не дуже слушно. Він краще знав, у ньому був завдаток на справді видатного письменника.

Тоді, в 1942 році, у Варшаві, ми

жили без надії, цебто постійно підтримуючи в собі надію, про яку знали, що вона марна. Наш окупований край був частиною німецької імперії, і бачучи силу цієї імперії, треба було надмірної кількості оптимізму, щоб вірити в можливість її повної поразки. Пляни НСДАП щодо нашого народу були нам ясні: вигублення освіченої верстви й переселення частини людності далі на схід. Бета був одним з тих молодих, які почали писати щойно під час війни, мовою невільників. Заробляв на життя різними працями — тяжко докладно вказати джерела існування людей міста, повністю вилученого з під права. Звичайно були це напівфіктивні зайняття — у фабрики, чи бюро; вони давали карту праці й нагоду для операцій на чорному ринку, або до крадіж, що не вважалось річчю неморальною, бо потерпілими були німецькі власті. Одночасно Бета був студентом

підпільного університету й жив буйним життям підпільної молоді, на зборах якої пили горілку, завзято дискутували на літературні й політичні теми та читали нелегальні брошури.

Приглядаючись до своїх товаришів, Бета схильний був саркастично всміхатися. Бачив справи краще й ясніше, ніж вони. Їх патріотичний запал до боротьби з німцями часто видавався йому іраціональним відрухом. Боротьба — так, але в ім'я чого? Ніхто з молоді не вірив у демократію. Більшість країн Східної Європи мала перед війною пів-диктаторські уряди. Парламентарна система здавалась справою сивої давнини. Спосіб здобуття влади не підлягав дискусії: ті, що хотіли здобути владу, повинні були створити "рух" і натиснути на уряд, щоб допустив їх до співвлади, або взяти владу силою. Це була епоха націоналістичних „рухів”, що їх зразки давали Німеччина й Італія. Підпільна молодь Варшави була й далі під сильним впливом цих, недавно ще популярних, ідей, хоч, очевидно, ні до Гітлера, ні до Муссоліні не ставилася з симпатією. Її думання було туманне. Польський народ був поневолений народом німецьким, отже, треба було боротись. Коли Бета завважував, що це лише протиставлення польського націоналізму націоналізмові німецькому, його товариші здвигували плечима. Бета пробував притискати їх до муру, запитуючи, які вартості хочуть боронити й на яких основах має спиратися майбутня Європа. Не діставав, однак, задовольняючої відповіді. Ось і ядро темноти: не лише жодної надії визволення, але й жодної візії завтрашнього дня. Боротьба для боротьби. Нагородою для тих, що не впадуть у бою й може діждуться перемоги англосаксів — поворот до передвоєнного статус кво; а чейже те, що діялось перед війною, було эле. Ця відсутність будьякої візії схилила Бету до припущень, що живе в світі, в якому немає нічого, крім грубої сили. Це був світ присмерку й занепаду. Ліберали стар-

шого покоління, постійно повторюючі фрази про пошану до людини — коли навколо мордовано сотні тисяч людей — робили враження жалюгідних археологічних викопів.

Бета не мав жодної віри — ні віри релігійної, ні іншої — і мав відвагу говорити це в своїх віршах. З великими зусиллями й трудом, вживаючи примітивні кліше і погану фарбу, бо дістати добру було тяжко, — відбив свій перший том на ротаторі. Коли дістав я цей том і, з трудом відліплюючи пальці від задрукованої липкою фарбою обкладинки, заглянув до середини, я зразу переконався, що маю справу з дійсним поетом. Читання його гексаметрів не було, однак, радісним зайняттям. Вулиці окупованої Варшави були понурі. Конспіративні збори в задимлених і холодних приміщеннях, коли наслухувано, чи на ступнях не відізвуться кроки гестапо, мали в собі теж понурість катакомбних обрядів. Як я сказав, ми перебували на дні імперії, мов на дні величезного кратеру, й небо над нами було єдиним елементом, що його власність ділили ми з іншими людьми земної кулі. Все це існувало в віршах Бети: сірість, мряка, понурість і смерть. Його поезія не була, однак, поезією скарги. Це була поезія стоїцизму. У віршах його ровесників також був брак віри. Основним мотивом був заклик до боротьби й візія смерті; в протизвагу до смерті, яка в молодих поетів різних епох була радше романтичним реквізитом, — ця смерть була аж надто очевидна: всі ці наймолодші поети Варшави згинули перед кінцем війни або з рук гестапо, або в бою. Ніхто з них, однак, не сумнівався в сенсі жертви в такій мірі, як Бета. „Лишиться по нас залізний злом, — І насмішка поколінь” — писав він в одному зі своїх віршів...

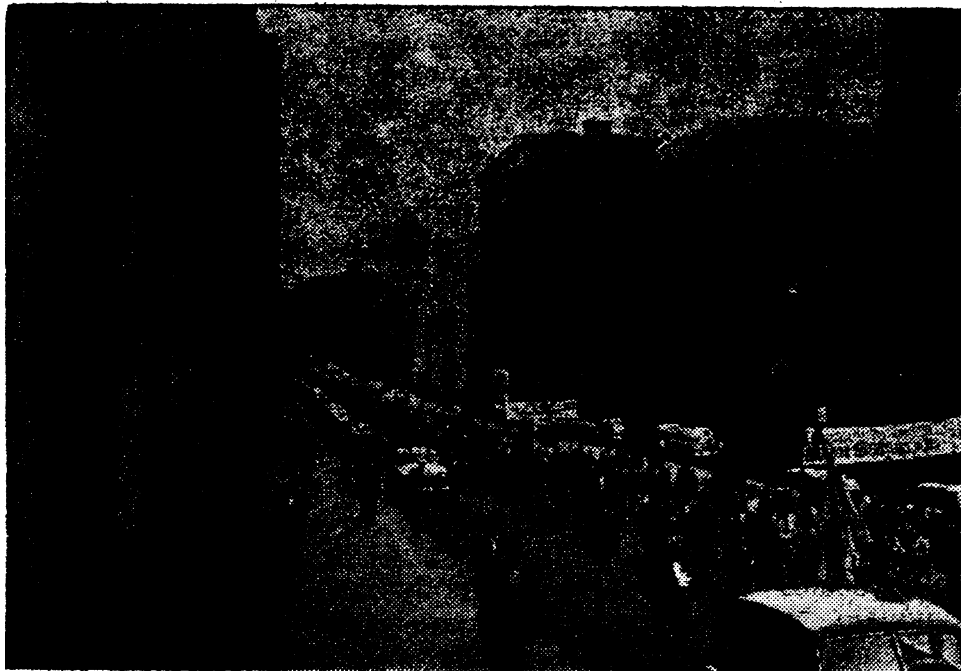
В протизвагу до своїх товаришів, які діяли, бо були вірні своїй вітчизні й пробували шукати виправдань у християнстві, або в неокресленій метафізиці, Бета потребував раціональних підстав до дії. Коли гестапо арештувало його в 1943 ро-

ці, в нашому місті говорили, що це сталося в наслідок розкриття одної з лівих груп. Якщо життя у Варшаві мало пригадувало рай, то тепер Бета дістався в нижчі кола пекла, цебто замкнулися за ним брами „концентраційного світу”. Нормальним тоді порядком речей, провів ряд тижнів у в'язниці, а опісля в концентраційному таборі в Осьвемцімі. Шанси пережити в цьому таборі були невеликі. Як інших, вивезених до таборів, ми вважали Бету втраченим. Проте він витримав два роки Осьвемціма, а коли наближалася туди червона армія, Бету з транспортами інших в'язнів відіслано в Дахав, і там визволили його американці. Про все це ми дізналися щойно по війні; що Бета пережив у „концентраційному світі”, можна прочитати в томі оповідань, в яких він описав свій досвід...

Я читав багато книжок про концентраційні табори, але жодна з них не є настільки приголомшуюча, як оповідання Бети. Бета не обурюється; він розповідає. В „концентраційному світі”, як відомо, швидко створюється особлива суспільна гієрархія. На вершині — володарі таборів; після них ідуть обдаровані довір'ям влади в'язні; наступною суспільною верствою є спритні в'язні, які вміють знайти способи дістати їжу й утримати цим самим свої

сили. Найнижче стоять слабі й незарадні, які з кожним днем втрачають силу, бо їх невідживлюваний організм не може подолати праці. Стрічає їх врешті смерть, — у німецьких таборах це ставалось через застрик фенолу, або в газовій камері. Очевидно поза таборовим суспільством були людські маси, що їх вбивали зразу по приїзді до табору, цебто всі менш здібні до праці жиди. Бета в своїх оповіданнях виразно окреслює свою „клясову” приналежність: належав до спритних і здорових, і хвалиться своїм спритом та зарадністю...

Спритних і сильних влада призначала до певних особливих робіт, які давали їм можливість забезпечитись убранням та харчами. Одною з найбільш пошукуваних робіт було розвантажування вагонів, що привозили до табору жидів з різних міст Європи. Ці жиди везли з собою валізи, повні убрень, золота, діамантів і поживи — говорили їм, що їдуть „на поселення”. Коли поїзд (званий „транспортом”) в'їжджав у браму табору, перелякану юрбу виганяли з вагонів, відділювали молодих, а старших і жінок з дітьми вантажні авта зразу ж забирали до газових камер і крематоріїв. Праця в'язнів полягала в виношенні багажів, які збагачували Райх та управу табору. Бета опи-

Вшанування пам'яті жертв штучного голоду в Україні (1933р.)

Монтреал, Канада.

сує свою працю при „транспорті”. Втягнув його до цієї бригади француз Генрі.

В багатій літературі жакіть ХХ-го століття не часто можна знайти опис фактів, огляданих очима співучасників злочину (автори звичайно соромляться тієї ролі). Співзлочин, зрештою, в застосуванні до концентраційного табору є порожнім словом: машина безособова, відповідальність пересувається з виконуючих накази вище, щораз вище. Оповідання Бети про „транспорт” повинно, на мою думку, бути включене до всіх антологій літератур, які показують долю людини в тоталітарних устроях, якщо такі антології колись будуть.

Прихід „транспорту” розкладений на ряд актів, як у театральній виставі. Кілька цитат дадуть кращу уяву методу писання Бети, ніж обговорення.

Пролог — цебто очікування „транспорту”

„Навколо нас сидять греки, клацають щелепами, мов великі нелюдські комахи, ласо жеруть глевкі кусні хліба. Вони стурбовані, не знають, що робитимуть. Непокоять їх шпали й рейки. Не люблять тягарів.

— Вас вір арбайтен? — запитують.

— Нікс. Транспорт коммен, аллес крематоріум, компріс?

— Аллес ферштеген, — відповідають крематорійним есперанто. Заспокоюються: не будуть вантажити рейок на авта, ані носитимуть шпал”.

Акт I-ий — цебто прибуття „транспорту”

„Різнопасаста юрба лежала під рейками у вузьких смугах тіні, віддихувала тяжко й нерівно, говорила по своєму ліниво й байдуже дивилась на маєстатичних людей у зелених уніформах, на зелень дерев, близьку й неосажну, на вежу далекого костела, з якої саме дзвонили на спізнений „Ангел Божий”.

— Транспорт іде, — промовив хтось і всі пожвавилися в очікуванні. Зза закрута виходили товарові вагони: поїзд ішов задом, залізничник, стоячи на гальмі, викинувся, замахав рукою, свиснув.

Паротяг пронизливо відповів, сапнув, поїзд поволі покотився вздовж станції. В малих, заготованих віконцях видно було людські обличчя, бліді, зім'яті ніби невиспані, розпатлані — переляканих жінок, мужчин, які — екзотична річ — мали волосся. Минали поволі, приглядаючись мовчки до станції. Тоді всередині вагонів почало клекотіти й бити в дерев'яні стіни.

— Води! Повітря! — зривалися глухі, розпачливі оклики...

Акт II-ий — цебто сегрегація

„...Ось іде жінка, поспішає непомітно, але гарячково. Мала, кількалітня дитина, з рум'яним обличчям херувимка, біжить за нею, не може дігнати, витягає рученята, плачучи, — „Мамо, мамо!”

— Жінко, візьми ж цю дитину на руки!

— Пане, пане, то не моя дитина, не моя! — гістично кричить жінка і втікає, закриваючи руками обличчя. Хочє зникнути, змішатися з тими, що не поїдуть автом, що підуть пішки, що будуть жити. Вона молода, здорова, гарна, хоче жити.

Але дитина біжить за нею, жаліючись на весь голос:

— Мамо, мамо, не втікай!

— То не моя, не моя, ні...!

Аж догнав її Андрей, матрос із Севастополя. Мав мутні очі від горілки й жару. Схопив її, збив з ніг одним замашним ударом, падаючу зловив за волосся й підвів знову вгору. Обличчя мав перекривлене злістю.

— Ах ти... б... єврейская! Це ти від своєї дитини втікаєш! Я тобі дам, розпуснице! — схопив її впоперек, здупив за горло, яке хотіло кричати, і кинув з розмахом, мов тяжкий міх збіжжя, на авто.

— Маєш! візьми й це собі! Суко! — й кинув її дитину під ноги.

— Гут гемахт, так належить карати звироднілих матерів, — промовив СС-ман, стоячи біля авта“..

Акт III-ий — цебто розмова свідків

Надходить вечір холодний і зоряний. Лежимо на рейках. Надзвичайно тихо. На високих стовпах горять анемічні лампи за колом світла.

— Ти виміняв чоботи? — запитує мене Генрі.

— Ні.

— Чому?

— Чоловіче, маю досить, комплектно досить!

— Вже по першому транспорті? Подумай, я: від Різдва пройшло через мої руки мабуть з мільйон людей. Найгірші транспорти з-під Парижа: завжди зустрінеш знайомих!

— І що ти їм говориш?

— Що йдуть купатися, опісля зустрінемося в таборі. А ти б що сказав?"

Епілог

Того вечора приїхало до Осьвемціма багато поїздів. В загальному транспорт становив 15.000 людей.

„Коли вертаємось до табору, зорі починають бліднути, небо стає щораз прозоріше, підноситься над нами, ніч яснішає. Заповідається погідний, гарячий день.

З крематоріїв тягнуться потужні стовпи диму і сполучаються вгорі у величезну чорну ріку, яка поволі переважається небом над Біркенав і зникає за лісом, в бік Тжебіні. Транспорт уже горить.

Минаємо відділ СС, що йде з машиновою зброєю на зміну варти. Ідуть рівно, чоловік при чоловікові, одна маса, одна воля.

— Унд-морген ді ганце велът... — співають на ціле горло“.

Досвід концентраційного табору зробив з Бети письменника. Спостеріг, що властивою його ділянкою є проза. В своїх оповіданнях Бета нігіліст. Під нігілізмом не розумію, однак, аморальности. Навпаки, він виникає з етичної пасії, це нещаслива любов до світу й людей. Описуючи бачене, Бета хоче йти до кінця, зобразити докладно світ, в якому на обурення нема вже місця. Людський рід в оповіданнях Бети голий, позбавлений добрих почувань, які тривають, доки триває звичай цивілізації. Звичай цивілізації крихкий. Досить наглої зміни умов — і людство вертається до стану первісної дикости. Скільки самообману є в думанні шановних обивателів, які, ідучи вулицями англійських чи американських міст, вважають себе істотами, повними цнотливості й доброти. Чи вони, коли б замкнути їх в Осьвемцімі, не перетворились би, як інші, в тварин? Небезпечно виставляти людину на надто тяжкі для неї проби. Не залишиться до неї тоді пошани. Легко засудити жінку, яка хоче віддати свою дитину на смерть, щоб лише врятувати своє життя. Це потворний вчинок. Та однак жінка, яка, читаючи про цей вчинок на вигідній канапі, засуджує ту нещасливу свою сестру, повинна замислитись, чи в ній самій, в обличчі знищення, страх не був би сильніший

Вшанування пам'яті жертв штучного голоду в Україні (1933 р)

Мельборн, Австралія.

від любови. Може так, а може й ні — хто ж потрапить це згори відгадати.

Були теж у „концентраційному світі” численні випадки, коли істота людська спробувала на найчистіші жертви, платила життям, щоб рятувати інших. Цих випадків в оповіданнях Бети не можна знайти. Його увага не скупчена на людині, про яку відомо, чим вона є: звіриною, яка хоче жити — його увага скупчена на „концентраційній спільноті”. В’язнів зобов’язує певна етика: вільно шкодити іншим тоді, коли інші зашкодять перші. Це неписана умова. Поза тим кожний рятується, як може, і даремно шукати в Бети зразків людської солідарності (правда, про його поведінку в Освємцімі, переказана співтоваришами, звучить зовсім інакше, ніж це можна припустити з його оповідань: поводився по-геройськи й був зразком товариськості).

Бета хоче бути „tough”, дивиться тверезо й не щадить себе; боїться фальші: було б фальшиво зображувати себе обсерватором, який судить, коли в дійсності був він, так само, як інші, підлеглий законам упідлення...

Визволений з Дахав американцями, Бета почав розпізнавати життя емігрантів у західній Німеччині. Це було ніби продовження життя в таборі. Деморалізація, злочинство, п’янство, продажність, всі злі сили, визволені в людині за час гітлеризму, тріумфували далі. Безоглядна політика окупаційних властей відносно мільйонів недавніх невольників будила гнів.

Ось прийшов вимріяний кінець війни: знову верталось право джунглів, знову, проголошуючи гасла демократії й свободи, людина топтала слабших, або ставилася до них з байдужою жорстокістю.

Бета був спостережливий — хоча спостережливість його зверталася передусім у бік викорінення глупства, гидоти й плюгавости ближніх. Був одною роз’явленою раною, немилосердний і нетолерантний... Світ, яким він був, не міг стерпіти. Бета

мусів до чогось прагнути. Відчував, що не може лишатись у стані революти й нічому не підпорядкованої фурії.

Як багато бувших в’язнів, став перед проблемою: вертатися на батьківщину, чи стати емігрантом. Польща опинилася в сфері впливів Росії. Марксистські симпатії Бети з часів війни не були поважно обґрунтовані. Мав ці симпатії, бо марксизм трактує людину тверезо. Погляди Бети можна було б зсумувати в той спосіб, що владу над людиною мають не її добрі наміри, тільки права суспільного укладу, в якому людина перебуває. Хто хоче змінити людину, хай змінить суспільні умови. Бета, як і всі поляки, ставився недовірливо до потужної російської держави. Рвучкість його стилю зближала його радше до літератури типу Золя, чи — з сучасників — до Гемінґвея, якого зрештою читав залюбки. Належав до людей, яких в Росії називають „гнидизною Заходу”; ніщо не викликає там такої відрази, як письменник, зображуючий людину з боку елементарних сил голоду й любови.

Бета довго вагався, нарешті, коли почали до нього надходити літературні журнали з Польщі, зважився на поворот. Здається до цього схилили його головню два мотиви: мав великі письменницькі амбіції, був початкуючим і нікому невідомим автором — де ж поза своїм краєм міг би знайти читачів книжок, написаних рідною мовою? Крім того в Польщі відбувалася революція: там було місце для людини, яку роздирає фурія, там була можливість переробки світу.

Попрашався з товаришами і вернувся в Варшаву... Літературна кар’єра Бети почалася блискавично. Друкуючи свої оповідання в журналах і згортаючи великі гонорари, брав зрештою те, що йому належало. Володів добре мовою. Його стиль був стислий і драпіжний. Досвід, який мав за собою, мало багато його земляків, теми на які писав — були загально близькі й зрозумілі. Його книжка оповідань про

концентраційний світ стала першорядною літературною подією.

В 1948 році в Польщі ще не було мови про соціалістичний реалізм. Протягання цього напрямку в народніх демократіях вважалося передчасним. Для Бети це було добре, бо його книжка стояла в найяскравішій суперечності з способами писання советських авторів. З точки погляду накиданих письменникам з Центру канонів була злочино...

Незабаром видав свою нову книжку. Вже саму її назву можна вважати символічною для настроїв автора: „Камінний світ” — камінний, отже безжалісний і голий... Тема книжки — фінал цивілізації. Тон цієї книжки можна б окреслити окликом: „Ви говорили мені про культуру, релігію, моральність, — а дивіться до чого це довело!”...

„Камінний світ” був останньою книжкою Бети, в якій старався вживати мистецьких засобів, визнаних у західній літературі: стриманості, скритої іронії, маскованого гніву. Незабаром переконався, що всі ці турботи про мистецькість — непотрібні. Навпаки, його тим більше хвалили, чим сильніше натискав педаль. Голосно, нагально, зрозуміло, тенденційно — ось чого від нього вимагали. Серед партійних письменників (а Бета вступив до партії) відбувалася ліцитація на приступність і спрощення — затиралася вже грань між літературою і пропагандою. Бета почав уводити в свої оповідання щораз більше публіцистики. Свою ненависть зганяв в атаках на нікчемності капіталізму, цебто на все, що діялося поза кордонами імперії. Брав, наприклад, якусь вістку з преси про боротьбу на Малайях, чи про голод в Індії — й на тій підставі будував щось середнє між блискавичною знимкою і статтею...

Його гарячковий запал до журналістики був зрозумілий. Писання статей діяло на нього, як наркоза. Відкладаючи перо, мав почуття довершеного вчинку, хоч в дійсності в статті не було ні одної його власної думки й це саме говорили тися-

чі підрядних журналістів, на території від Ельби до Тихого океану. Діяв у тому значенні, в якому діє воjak, маршируючи в колоні.

„Унд мѳрген ді ганце вельт”, — співали СС, ідучи на тлі чорних димів, що підносились з крематоріїв Осьвеціма. Нацизм був масовим божевіллям, а однак німецькі маси, що пішли за Гітлером, не зробили цього без глибоких психологічних причин. При народженні нацизму була велика економічна криза й криза суспільної структури. Молодий німець дивився тоді на розклад ваймарської республіки, на пониження мільйонів безробітних і відразливі аберації культурної еліти, на протиституцію своїх сестер і боротьбу всіх проти всіх за гріш. Коли зникла надія соціалізму, погодився на іншу запропоновану йому філософію історичного ставання. Ця філософія була пародією тієї самої філософії, що лежить в основі доктрини Леніна й Сталіна. Німець, який замкнув Бету в концентраційному таборі, був, можливо, колись також розчарованим любителем світу, як Бета, поки пропаганда партії зробила з нього бестію. Прагнув ладу й чистоти, дисципліни й віри. З якою ж погордою ставився до тих своїх земляків, які не хотіли приєднатися до радісного маршу! Мимрили щось про моральні принципи, що протирічать новому Рухові, нужденні недобитки гуманізму, плаксиві визнавці нікчемного Ісуса. Властиво збуджували здивування: ось тут, близько, видіме було визволення німецького народу й перебудова світу — а вони — в цей історичний, єдиний, нечуваний момент, який буває раз на тисячу років, відважувались згадувати свої дрібненькі моральні принципи. Як тяжко боротись за новий, кращий порядок, коли зустрічається ще в своєму оточенні людей, що поклоняються смішним пересудам!

Бета в своїх фейлетонах бачив новий, кращий порядок теж у засягу долоні. До ворогів, які хочуть пе-

(Закінчення на стор. 32)

СЛОВО, ЧОМУ ТИ НЕ ТВЕРДАЯ КРИЦЯ...

Леся Українка (Лариса Квітка-Косач) — видатна українська письменниця, авторка численних поезій, драматичних і прозових творів, з яких головніші: збірки поезій „На крилах пісень“, „Думи і мрії“, „Відгуки“, драматичні поеми „Кассандра“, „Одержима“, „Вавилонський полон“, „На руїнах“, „Камінний господар“, „Лісова пісня“, „Оргія“ та інші. Людина надзвичайно чутливої душі, Леся Українка однаково озивається як на громадські мотиви, з великою силою оспівуючи болі рідного краю, так і на інтимні почування душі сумовитого естета-інтелігента, майстерно творячи тонке мереживо чистої лірики. Твори Лесі Українки — цієї справжньої письменниці європейської міри — мали великий вплив на її сучасників, не втратили вони своєї актуальності й досі.

„Вміла вона дошкулити ворога своїм дужим словом, вдихнути бадьорість і волю до активності й діла у своїх; та вміла ж і просто зачепити натхненною піснею щоденні струни в душі людській“, — писав про неї академік С. Єфремов.

Відзначаючи 40-ліття з дня смерті поетеси, містимо декілька її ліричних поезій.

Ред.

І ТИ КОЛИСЬ БОРОЛАСЬ, МОВ ІЗРАЕЛЬ...

І ти колись боролась мов Ізраель,
Україно моя! Сам Бог поставив
супроти тебе сиди неблаганну
сліпої долі. Оточив тебе
народами, що, мов леви в пустині,
рикали, прагнучи твоєї крові.
Послав на тебе тьму таку, що в ній
брати братів не пізнавали рідних.
І в тьмі з'явився хтось непоборимий,
якийсь дух часу, що волав ворожо:
„Смерть Україні!“ Та знялась високо
Богданова правиця, і народи
розбіглися, немов шакали ниці.
Брати братів пізнали і з'єднались.
І Дух сказав: „Ти переміг, Богдане.
Тепер твоя земля обітованна!“
І вже Богдан пройшов по тій землі
від краю і до краю. Свято згоди
між ним і духом гучно відбулося
в золотoverхнім місті. Але раптом
Дух зрадив. Знову тьма, і жах, і роз-
брат.

І знов настав єгипетський полон,
Та не в чужій землі, а в нашій власній.

Чи довго ще, о Господи, чи довго
ми будемо блукати і шукати
Рідного краю на своїй землі?

Який ми гріх вчинили проти Духа,
що він зламав свій заповіт великий,
той взятий з бою волі заповіт?

Так дозерши ж до краю тую зраду,
розбий, розсій нас геть по цілیم світі,
тоді, либонь, і курба по ріднім краю
навчить нас, де і як його шукать.

Тоді покаже батько своєму сину
на срібне мариво у далині
і скаже: „Он земля твого народу!
Борись і добувайся батьківщини,
бо прийдеться загинуть у вигнанні
чужою-чуженицею, в неславі“.

І може дасться заповіт новий,
і дух нові нап'яше нам скрижалі.
Але тепер? як маємо шукати
своєму народові землю? Хто розбив нам
скрижалі серця, духа заповіт?

Коли скінчиться той полон великий,
що нас зайняв в землі обітованній?
І доки рідний край Єгиптом буде?
Коли загине новий Вавилон?

Соловейковий спів на весні
Ллється в гаю, в зеленім розмаю,
Та пісень я тих чуть не здолаю,
І весняні квітки запаши
Не для мене розквітли у гаю, —
Я не бачу весняного раю;
Тії співи та квіти ясні
Наче казку дивну пригадаю —
У сні!...

Вільні співи, гучні, голосні
В ріднім краю я чути бажаю, —
Чую скрізь голосіння сумні!
Ох, невже ж в тобі, рідний мій краю,
Тільки й чуються вільні пісні —
У сні.

І ВСЕ ТАКИ ДО ТЕБЕ...

І все таки до тебе думка лине,
Мій занапащений, нещасний краю!
Як я тебе згадаю,
У грудях серце з туги, з жалю гине.

Сі очі бачили скрізь лихо і насилля,
А тяжчого від твого не видали,
Вони б над ним ридали,
Та сором сліз, що ллються від безсилля.

О, сліз таких вже вилито чимало, —
Країна ціла може в них втопитись;
Доволі вже їм литись, —
Що сльози там, де навіть крові мало!

ТО БУЛА ТИХА НІЧ...

То була тиха ніч чарівниця,
Покривалом спокійним, широким
Постелилась вона над селом,
Прокидалась край неба зірниця,
Мов над озером тихим, глибоким
Лебідь сплескував білим крилом.
І за кожним тим сплеском яскравим,
Серце кидалось, розпачем билось,
Замирало в тяжкій боротьбі,
Я змаганням втомилась кривавим
І мені заспівати хотілось
Лебединую пісню собі.

НІЧКА ТИХА І ТЕМНА БУЛА...

Нічка тиха і темна була
Я стояла, мій друже, з тобою;
Я дивилась на тебе з журбою;
Нічка тиха і темна була...

Вітер сумно зітхав у саду.
Тн співав, я мовчазна сиділа,
Пісня в серці у мене брєніла,
Вітер сумно зітхав у саду...
Спалахнула далека зірниця.
Ох, яка мене туга взяла!
Серце гострим ножем пройняла...
Спалахнула далека зірниця...

ХВИЛИНА РОЗПАЧУ

О горе тим, що вроджені в темниці,
Що глянули на світ в тюремне вікно!
Тюрма — се коло злої чарівниці,
Ніколи не розіб'ється воно.

О горе тим очам, що звикли бачить зроду
Каміння сіре, вогкий мур цвілий!
Ім сірим здається все, як небо у негоду,
І світ немов тюремний двір малий.

О горе тим рукам, що звикли у неволі
Носить кайдани ржаві і важкі,
На волю вирвуться, і там брудні мозолі
Ім нагадають, хто вони такі.

О горе тим, що мають душу чесну!
Коли вони ще вірять у богів,
Благати мусять силу ту небесну:
„Пошли нам, Боже, чесних ворогів!”

О горе нам усім! Хай гине честь, сум-
ління,

Аби упала ся тюремная стіна!
Нехай вона впаде, і зрушене каміння
Покрие нас і наші імена!

НАДІЯ

Ні долі, ні волі у мене нема,
Зосталася тільки надія одна:
Надія вернутись ще раз на Україну,
Поглянути ще раз на рідну країну,
Поглянути ще раз на синій Дніпро, —
Там жити, чи вмерти, мені все одно;
Поглянути ще раз на степ, могилки,
Востаннє згадати палкї гадки...
Ні долі, ні волі у мене нема,
Зосталася тільки надія одна.

ЗОРИ ПОЕЗП

...Інші будуть співці по мені,
Інші будуть лунати пісні,
Вільні, гучні, одважні та горді
Поєднаються в яснїм акорді
І полинуть у ті небеса,
Де сіє одвічна краса,
Там на їх обізветься луною
Пісня та, що не згине зо мною.

В. КОРОЛЕНКО

МОЄ ПЕРШЕ ЗНАЙОМСТВО З ДІКЕНСОМ

Володимир Галактіонович Короленко — видатний російський письменник, родом українець з Волині (народ. в м. Житомирі). Довго був на засланні, в Якутії, опісля жив у Полтаві. Українська й сибірська природа лягли в основу його численних творів. Найвідоміші з них: „Сліпий музика”, „Ліс шумить”, „Макарів сон”, „Марусине займище”, „Химерна”, „Хапун”, „Парадокс”, „Вогники”, автобіографічний роман „Історія мого сучасника”, „В дорозі”, „Останній промінь”, „Серед лихих людей” та інші.

Відзначаючи цього року 100-ліття з дня народження нашого видатного, земляка, що зробив честь талановитості нашого народу, хоч і збагатив, на жаль, скарбницю чужої культури — містимо в перекладі Миколи Павлушкова одне з його оповідань, що увійшло до трьохтомової збірки творів Короленка, виданої 1923 року Державним Видавництвом України під редакцією академіка С. Єфремова.

Ред.

Перша книга, яку почав я був читати по складах, а кінчав таки вже хутенько, був роман польського письменника Корженевського, — твір талановитий і написаний у гарному літературному тоні. Ніхто по тому не керував моїм читанням, і один час воно було набрало перістої, випадкової, можна сказати навіть авантюристської натури.

Я йшов слідком у цьому за моїм старшим братом.

Він був років на два з половиною старший від мене. В дитинстві це різниця таки чималенька, а брат ще був щодо цього дуже честолюбний. Силкуючись за всяку ціну відгородитись від „дітей”, він понавигадував був собі усяких привілеїв. По-перше, придбав собі комишівку, з якою походжав по вулицях, вимахуючи нею незвичайним якимсь способом. Цей привілей за ним визнано. Старші глузували, але комишівки не відбирали. Трохи було гірше, що він надбав також тютюну і почав був привчатись курити потай від батьків, але при нас, менших. З цього, правда, нічого не вийшло: його нудило, й тютюн він держав більш задля гонору. Але коли батько якось дізнався про це, то спершу був дуже розгнівався, а потім ухвалив: „Нехай хлопець краще читає книжки”. Брат дістав „два золотих” (30 коп.) і записавсь на місяць до бібліотеки пана Буткевича, що торгував на Київській вулиці папером, малюнками, нотами, під-

ручниками, зшитками, а також давав за гроші книжки для читання. Книг тих було не дуже багато й здебільшого все крам, як на той час, ходовий: Дюма, Євген Сю, Купер, таємниці усяких дворів і, здається, вже тоді уславлений Рокамболь...

Брат і цьому своєму праву надав вигляду привілею. Коли одного разу я спробував був зазирнути до книжки, що він покинув був на столі, він вихопив її в мене з рук і мовив:

— Геть! Тобі ще занадто рано романи читати.

По цьому я тільки потай, як його не було, брав книжки й, остерігаючись, ковтав сторінку за сторінкою.

Це було дивне, перісте якесь і дуже гостре читання. Ніколи було читати все поспіль, доводилось знайомитися з зав'язкою й стежити за нею уривками. І тепер от багато з того, що прочитав я тоді, уявляється мені ніби краєвидом під хвилястими туманами. Впливають, немов у переміжках, ясні осяяні островки та й зникають... Д'Артаньян, що виїздить з містечка кумедною шкапою, постаті його друзів-мушкетерів, вбивство королеви Марго, деякі лиходійства єзуїтів із Сю... Всі ці образи з'являлись і зникали, сполохані братовою ходою, щоб потім поновитися вже на іншому місці (в дальшому томі), без зв'язку в дії, без певно окресленої вдачі. Поєдин-

ки, наскоки, засідки, любовні інтриги, злочинства і неминуча за їх кара. Часом доводилося мені розлучатися з героєм в найкритичнішу хвилину, коли його навиліт протіканню шпагою, а тим часом роман ще не кінчивсь і, значить, лишалось місце на вельми тяжкі здогади. На мої боязкі запитання, — чи ожив герой і що сталося з його коханою тоді, як він волік був злиденне існування з шпагою в грудях, — брат відповідав з суворою величністю:

— Не руш моїх книжок! Тобі ще занадто рано романи читати.

І переховував книжки в інше місце.

Проте трохи згодом йому надокучило бігати самому до бібліотеки, і він скористувався ще з одного привілею свого віку: почав посилати мене, щоб замінити йому книжки...

Я був цьому дуже радий. Бібліотека була таки далеченько від нашого дому, і книжка була в моїх руках на всьому цьому просторі. Я почав читати на ходу...

Ця манера самому процесові читання надавала характеру своєрідного та мов би азартного. Спершу я не вмів був пристосуватись, як слід, до вуличного руху, ризиковав потрапити під коні, натикався на прохожих. І досі пам'ятаю статечну постать якогось поляка з сивими підрізаними вусами й широким обличчям, — він, коли я стукнувся в нього, взяв мене за комір і з глузливою цікавістю розглядав якийсь час, а потім пустив з якоюсь слушною сентенцією. Але згодом я чудово навчивсь викручуватись серед небезпек, здалека помічаючи повз край книги ноги зустрічних... Йшов я поамалу, часом зупиняючись за ріжком, жадібно стежучи за подіями, аж поки доходив до самої книгарні. Тоді я нашвидко переглядав кінець і, зітхаючи, входив до Буткевича. Звичайно, огріхів лишалось багато. Лицарі, розбишаки, оборонці невинности, прекрасні дами — все це якимсь вихрем, наче на Лисій горі, перебігало через голову під гуркіт вуличного руху і урива-

лось без жодного зв'язку, чудно, загадково, дрозучи, розпалюючи, але не задовольняючи уяви. З усього „Кавалера De maison rouge” я пам'ятав тільки те, як він, переодягнений за яacobінця, відраховує ступнями плити в якісь залі і врешті виходить з-під ешафоту, на якому карали найгарнішу королеву, з хусткою, яку почервонила її кров. Чого він прагнув та й яким способом потрапив був під ешафот, я не знав дуже довго.

Гадаю, що таке читання багато наробило мені шкоди, прокладаючи в голові дивні й якісь недоладні кривульки пригод, затираючи особистості, вдачі, до поверховости привчаючи.

II

Одного разу я приніс був братову книжку, здається зброшуровану з журналів, в якій не міг своїм звичаєм оком доглянути звичайну низку пригод. Характеристика якогось високого чоловіка, суворого, неприємного. Крамар. В нього контора, в якій „звикли шкурами гандлювати, але ніколи не мали справ з жіночими серцями”... Що мені до цієї нецікавої людини! Потім якийсь дядько Смоль провадить чудні розмови з небожем у крамниці морського приладдя. Ось, нарешті... стара баба краде дівчинку, дочку того крамаря. Але й тут усе обмежується на тому, що жебрачка здирає сукню з неї та вдягає в рамія. Вона приходить додому, її напувають тепленьким та вкладають спати. Злиденна й нецікава пригода, до якої я був поставивсь дуже зневажливо: чи то ж такі ще бувають пригоди на світі! Книга зоставила в мене після себе рішуче упередження, і я не користувався з okazji, коли брат її кидав.

Але ось, одного разу, побачив, що брат, читаючи, зареготав, мов божевільний, та й потім часто відкидався, сміючись, на спинку розхитаного стільця. Коли до нього прийшли товариші, я схопив книгу, щоб дізнатись, що ж такого смішного могло трапитись з цим крамарем, що гандлював шкурами.

Фрагмент з зустрічі 8 і 9 серпня ц. р. у Ст. Кетерінс.

Польове
Богослуження

Якийсь час я тинявся помацки по книжці, натикаючись наче на вулиці, на цілі лави персонажів, на їхні розмови, але ще не схоплюючи головного: отого дікенсового гумору.

Переді мною промайнула була маленька постать Павла, його сестри Флоренси, дядька Смоля, капітана Тудля з залізним, замість руки, гачком... Ні, все ще нецікаво... Тутс, що так любив жилетки... Дурень... Чи ж варто було описувати такого йолопа?

Але ось, прочитавши про смерть Павлову (я не вподобав описів смерті взагалі), я раптом спинив свій прудкий біг по сторінках і зазмер, ніби заворожений:

— Завтра рано, міс Флой, тато їде...

— „Ви не знаєте, Сусанно, куди він їде? — запитала Флоренса, спустивши очі додолу”.

Читає, певне, пам'ятає далі. Флоренса тужить за братом. Містер Домбі тужить за сином... Мокра ніч. Дрібна мряка журливо деренчала в заплакані вікна. Зловісний вітер пронизливо задимав і стогнав навкруги дому, ніби нічна туга охопила його. Флоренса сиділа сама в своїй жалібній опочивальні й обливалась слізьми. Дзигарі на башті вибили північ...

Не знаю й сам, як це сталося, але

тільки з перших рядків цієї картини — вся вона стала перед мене як жива, ясне кидаючи світло на все, що прочитав я був шматками до того часу.

Я враз живо відчув і смерть незнайомого хлопчика, й цю ніч, і цю тугу самотності й темряви, й самотину в цьому місці, обвіянім смутком недавньої смерті... І тужне падання дощових крапель, і стогін та завивання вітру, й болісне тремтіння сухотних дерев... І жахливу тугу самотності бідної дівчини та суворого батька. Й її любов до цієї сухої жорстокої людини, і його жахливу байдужість...

Двері до кабінету прочинені... не більш, як на волосинку завширшки, але все ж прочинені... а він же завжди замикався. Дочка, завмираючи серцем, підходить до щілини. В глибині блимає лампа і кидає тьмяне світло на все навкруги. Дівчинка стоїть біля дверей. Увійти, чи ні? Вона тихенько відходить. Але промінь світла, що тоненькою ниткою лягає на мармуровий поміст, світить їй промінням небесної надії. Вона вернулася, мало свідомо того, що робить, ухопила руками за половинки прочинених дверей і... ввійшла.

Мій брат вернувся був чогось до світлиці, й я насилу встиг вискочи-

ти до того, як він увійшов. Я став і чекав. Візьме книгу? І я не дізнаюсь зараз, що буде далі. Що зробить ця сувора людина бідній дівчинці, яка йде благи у нього батьківської любови краплину. Відштовхне? Ні, бути не може. Серце у мене билось болісно й дуже. Еге, бути не може. Немає ж на світі таких жорстоких людей. Нарешті, це ж залежить таки від автора, й він не зважиться відштовхнути бідну дівчинку знов у самотинність цієї страшної, жахливої ночі... Я почував страшенну потребу, щоб вона зустріла нарешті любов та ласку. Було б так гарно... А що як?...

Брат вибіг у шапці, й незабаром усе його товариство перейшло двором. Вони йшли кудись, мабуть, надовго. Я кинувсь знов до світлиці і вхопив книжку.

..., її батько сидів за столом у глибині кабінету і впорядковував свої папери... Пронизливий вітер завивав навколо будинку... Але нічого не чув містер Домбі. Він сидів, глибоко впірнувши в свої думи, і думки ці були важчі, ніж легка хода боязкої дівчини. А проте, обличчя його звернулось до неї, суворе, похмуре обличчя, якому ляпа, догораючи, надала якогось дикого вигляду. Похмурий погляд його набрав допитливого виразу.

— „Тату! Тату! Поговори зі мною...

„Він здригнувся і зірвався зі стільця.

— „Чого тобі треба? — Ти чого прийшла сюди?...

„Флоренса бачила: він знав — чого. Ясними літерами палала його думка на дикім обличчі... Палючою стрілою вп'ялась вона в відштовхнуті груди й вирвала з них протяжний, що завмирав, крик смертельного відчаю.

Хай пригадає це містер Домбі в роки прийдешні. Крик дочки його зник і завмер у повітрі, але не зникне і не замре в сховках його душі. Хай пригадає це містер Домбі в роки прийдешні!...”

Я стояв з книгою в руках, приголомшений і зворушений і цим, що

завмирав, криком дівчини, й вибухом гніву та відчаю у самого автора... На що ж, навіщо він написав це?... Таке жахливе, таке жорстоке. Аджеж міг він написати інакше... Але ні. Я відчув, що він не міг, що було саме так, і він тільки бачить цей жах і сам так само зворушений, як і я. І ось, до завмерлого крику бідної самотньої дівчини долучаються відчай, біль та гнів його власного серця...

І я проказував за ним з ненавистю та жагою помсти: так, так, так! Він неминуче пригадає це в прийдешні роки...

Ця картина відразу освітила мені, немов блискавка, всі уривки, що так однаковісінько миготіли зза поверхового читання. З смутком я пригадав, що стільки знівечив часу... Тепер я завзявсь використати, що лишалось: я жадібно читав ще годин зо дві, вже не відриваючись аж до братового повороту... Познаюмився з хорошою Поллі, мамкою, що голубила бідолашну Флоренсу, з хворим хлопчиком, що розпитував на березі моря, про що море говорить, з його передчасною недужою дитячою мудрістю... Йі сам навіть закоханий Тутс здався мені вже не таким йолопом... Прочуваючи, що хутко повернеться брат, я нервово ковтав сторінку за сторінкою, знайомлячись тісніше з друзями та ворогами Флоренси... І на задньому фоні ввесь час стояла постать містера Домбі, вже через те визначна, що до страшної кари призначена. Завтра по дорозі я дочитаю вже про те, як він, нарешті, „згадає в роки прийдешні”... Згадає, але, звичайно, буде запізно... Так і треба!...

Брат уночі дочитував роман, і я знов чув, як він то реготав, то в запалі гніву гамселив по столі кулаком...

III

Ранком він мені сказав:

— На ось, віднеси. Та гляди мені: недовго.

— Слухай-но, — зваживсь я запитати, — чого це ти так сміявсь учора?...

— Ти ще дурний і все одно не зрозумієш... Ти не знаєш, що таке гумор... А втім, прочитай ось тут... Містер Тутс розмовляє з Флоренсою й раз-у-раз пірнає у криницю мовчання...

І він знов засміявся звабливо й дзвінко.

— Ну, йди. Я знаю: ти читаєш на вулицях, і жиди звуть тебе вже мешигинер. Та до того тобі ще рано читати романи. Ну, та цей, якщо зрозумієш, можна. Тільки все ж таки, гляди, не ходи довго. За півгодини, щоб був тут! Дивись, я записую час...

Брат був мені великим авторитетом, а проте я знав добре, що не вернусь ні за півгодини, ні за годину. Я не передбачав тільки, що вперше на віку зроблю щось ніби прилюдний бешкет...

Звиклою ходою, але повільніше, ніж звичайно, рушив я вздовж вулиці, пірнувши цілком у читання, але майстерно пробираючись, як був звук, серед стрічних. Я ставав на різках, сідав на лавки, якщо були біля воріт, машинально підводився і плентався знов далі, уткнувшись у книгу. Мені вже важко було, як попереду, стежити тільки за дією по одній ниточці, не оглядаючись на бік і не зупиняючись на другорядних особах. Усе зробилося надзвичайно цікаве, кожна особа своїм зажила життям, кожен порух, слово, жест закарбовувалися в пам'ять. Я мимоволі зареготав, як мудрий капітан Бенсбі, коли на його корабель завітала гарненька Флоренса, запитує в капітана Тутля: Товаришу, чого б хотіла хильнути ця пані? — Потім відшукав розмову закоханого Тутса, що одпалює разом: „Добрідень, міс Домбі, добридень. Як ся маєте, міс Домбі? Я здоровий, хвалити Бога, міс Домбі, а як Ваше здоров'я?“

По тому, як відомо, молоденький джентльмен зробив веселу гримасу, та розсудивши, що радіти нема чого, глибоко зітхнув, а зрозумівши, що й сумувати не слід, зробив знову веселу гримасу й нарешті пірнув

у криницю мовчання, на самісіньке дно...

Я, як і брат, зареготався з бідного Тутса, звернувши на себе увагу перехожих. Виявилось, що доля, якої керуванню я доручав свою не обачну путь на більш людних вулицях, довела мене мало не до кінця дороги.

Спереду видко було Київську вулицю, де була бібліотека. А я, захопившись окремими сценами, ще далеко не дійшов до тих „років прийдешніх“, коли містер Домбі мусів був згадати свою жорстокість до дочки...

Мабуть ще й досі недалеко Київської вулиці в Житомирі стоїть церква св. Пантелеймона (здається, що так). За тих часів між якимсь виступом цієї церкви й сусіднім будинком була западина, ніби закапелок. Побачивши цей затишний куточок, я зайшов туди, сперся об стіну та й... час полинув над моєю головою... Я не помічав уже ні вуличного гуркоту, ні тихого льоту хвилин. Як заворожений, ковтав я сцену за сценою, без надії дочитати все до кінця, але й не маючи сили відірватись. У церкві задзвонили до вечірні. Перехожі часом ставали й здивовано дивились на мене в моєму захисникові... Постаті їх докучливими, невиразними плямами виступали в обсягу мого зору, нагадуючи про вулицю. Молоді євреї — народ жвавий, в'юнкий та глузливий — кидали іронічні завваги й

Олекса Веретенченко

САМОТНІСТЬ

Так ось, який ти, світе зелен-золот,
Давно відомий з вицвілої казки...
Серця людей — неначе лід і холод.
Злоба. Ненависть. Вічно жах поразки.
Плюндрують. Крадуть. Палять без розбору—

(Самого Бога розпинають сміло!)
І тільки дим підноситься угору,
Немов душа того, що відгоріло.
Плянети, зорі, і метеорити,
І навіть сонце мерхне над землею,
А я, один, не в силі все зогріти
Своєю ніжністю, любовію своєю.

про щось настирливо допитувались. Купка росла.

Одного разу я був аж кинувся. Мені здалося, що пройшов брат швидкою ходою й розмахуючи комішівкою... „Бути не може, — заспокоїв я себе та все ж таки хутчій почав перегортати сторінки... Друге весілля містера Домбі... Пишна Едиф... Вона любить Флоренсу й зневажливо ставиться до містера Домбі. Ось, ось зараз почнеться... „Хай згадає містер Домбі“...

Але тут моє зачарування несподівано перервано: брат, що встиг вже побувати в бібліотеці й вертався звідти спантеличений, не знайшовши мене, звернув увагу на купку єврейської молоді, що стовпилась коло мого захистку. Ще не знаючи, що саме їх цікавить, він проштовхавсь крізь них і... З брата запальна була людина, і він уважав, що його привілеї порушено. Тому він шпарко ввійшов у мій захисток й схопив книгу. Інстинктивно я силкувався затримати її, не випускаючи з рук і не відриваючи очей.. Глядачі галасливо раділи, сповнюючи вулицю реготом та криком...

— Дурню! Зараз зачинять бібліотеку, — гукнув брат і, висмикнувши книгу, побіг вулицею. Збенте-

жений і з соромом я пішов за ним, ще цілком буди під чарами прочитаного, а мене проводжали юрбою єврейські хлопчачки. На останніх, нашвидку перегорнутих сторінках, переді мною промайнула ідилічна картина: Флоренса замужем. У неї хлопчик і дівчинка, і якийсь сивий дідусь гуляє з дітьми й дивиться на онуку з ніжністю та сумом.

— Невже... вони замирились? — поспитав я брата, зустрівши, коли він вертався з бібліотеки, задоволений, що встиг ще взяти новий роман й, значить, не лишився без читання в свято. Він довго не сердився і вже тільки сміявся з мене.

— Тепер ти вже до краю мешигинер... Дістав сталу репутацію... Ти питаєш: чи простила Флоренса? Еге ж, еге... Простила. У Дікенса завжди кінчається перемогою добра з замиренням.

Дікенс... Дитинство невдячне: я не дививсь на прізвища авторів книг, що давали мені задоволення, але це прізвище, таке сріблястогучне й приємне, відразу залягло в моїй пам'яті...

Так ось як я вперше, — можна сказати, на ходу, — познайомився з Дікенсом...

Фрагмент зустрічі 8-9 серпня ц. р. у Ст. Кетерінс

Промовляє Архiepіскоп Михаїл.

Петро ПАНЧ

ВІТРОНОГІ ДНІ

Два дні з уст в уста передавалася достовірна чутка: „Сам Михайло Олександрович, брат царя, їздить по селах на білому коні й наказує розбивати поміщиків”.

Я собі ясно уявляв тільки коня. Ніздрі в нього пашуть снопами вогню, дугою шия, трубою хвіст, а тоненькі ніжки зовсім не торкаються землі. Такого коня я бачив у шапошника на фотографії під люстерцем. Вгорі на картці було написано: „На память о моей военной службе”, а нижче на коні скакав із пістолем у руках сам шапошник. Вся його постава дихала войовничим запалом і відвагою, чомусь тільки голова дивилася просто до вас і по-дурному кліпала очима.

З вечора біля нашого двору таємниче раділись сусіди, а на ранок майже в кожному дворі з'явилася яканебудь річ, що перед нею домашні кліпали очима точнісінько як войовничий солдат на фотографії у шапошника. Він цієї ночі приніс із маєтку гіпсове погруддя якогось генерала, а пастух приволік і поставив біля хати більше за хвіртку трюмо. Це викликало здивування навіть у корови. Вона, побачивши в люстрі твар із посоловілими очима, підійшла й стукнула її рогами. Кривому квасникові дістався двохламішний плуг, а в кого були коні, ті цієї ночі дістали цукру й пшениці.

У нас у хаті теж з'явилися круглі рямці, поручень із потрісканою головою лева й книжка в голубих палітурках. Вона була набрана дрібніше за біблію, яку що-суботи вголос читав мій батько, і я вирішив, що голуба книжка безперечно цікавіша за батькову біблію. В той час я писав ще тільки „по трем косым”, а читав тільки по складах, і тому зміст книжки зостався для мене нерозгаданий.

За три дні з'явилася карательна експедиція губернатора Оболенського й по всіх криницях посолоділа вода. Квасник не міг укинути двохла-

мішного плуга в криницю, а самого вода покривала з головою. У криниці й знайшли його, вже поси-нілого, на другий день. А Степан із шляху віз до двору бараболю з поля; де не взялися назустріч козаки. Розіклали вони Степана тут же на шляху, і на другий день Степан уже лежав у труні, і на його покреслене червоними пружками обличчя з острахом зиркали разом четверо осиротілих дітей.

Після цього блакитну книжку я заховав далеко на комин. А інші за-копували речі в землю; зверху навіть садовили дерева. Шапошник, бравий вояка, відбив генералові носа й спустив погруддя сторч головою в дірку. Над діркою його й за-студали козаки. Шапошник, бравий вояка, сидів над нею з дрюком у руках і, схлипуючи, товк генерала, що все уперто виринав.

Блакитна книжка на комині лежала спокійно, але весь час, доки сновигали козаки, мені ввижалося, що вона просто визирає з темного закапелку, значить, думав я, знайдуть її козаки й заберуть і книжку, і нас, як забрали Шапошника, бравого вояку, і погнали нагору до страшної тюрми.

Після цього селяни не злюбили козаків, а я просто полохався від їх долонею наостричених чубів.

Тоді ж мені вперше спало на думку списати з блакитної книжки декілька сторінок і післати до газети, чи журналу; я був певний, що про таку книжку дуже мало могли знати, як не знали й про той закут, де ми жили, бо його бачили хібащо шуліки з-під неба. Я цього не зробив тоді тільки з двох причин: перша—що довкола все ще нищпорили козаки, а друга — що я ще ж писав тоді тільки „по трем косым”.

Коли ж я згадав про це через двадцять років, то вже книжки не зміг знайти, бо навіть і піч уже стояла в зовсім іншому місці.

Проте я не шкодую, бо таємницю

блакитної книжки все таки викрив, хоч і став я від цього зовсім сивим у тридцять літ. А шкода мені тепер, що я вже не можу, як було за дитинства, надіти на голову солом'яного брилика, сісти біля матері в кубелечко на возі, а позаду під чорною „кожою” квас або пряники, і їхати на ярмарок. Виїздили більше на ніч. Сонце вже хилиться за синю смугу, курява починає рожевіти, назустріч іде з поля худоба, а у вузьких вулицях тягне з сливників тонким припахом диму. Сизими струйками він продирається крізь густу листву й від запашного аромату здається так затишно там за обтяженими врожаєм деревами.

Віз ритмічно цукотить колесами й повільно то підіймається на гору (а он синій попереду ліс, і страх починає смикати за волосся), то легко котиться вниз у балку. Потягне вогким холодком; важкий і солодкий дух конопель нагадає, що завтра на ярмарку будуть продавати гори меду просто з ночов. В медяному ряду завжди сила бджіл і їхнє гудіння вкриває навіть „лазаря” сліпців.

— Коли б тільки хто не пограбував у лісі — думаю я, і до болю вдивляюся в зелені печері й напружую слух. Десь по баюрах, стрибаючи на коріннях, торохтить порожній віз. Він котиться нам назустріч. Потім ніби його хтось ковтає.

— Зупинився? Значить, це злодії під'їхали до дороги й чекають на нас.

А в лісі вже зовсім запанували вогкі нашорошені присмерки, кущі одяглися в чорні киреї, мовчазні стовбури стали ще вищі, і глухе вуркотання коліс у глибокій колії почало виходить ніби з льоху. Згодом і цей звук зовсім затихає, тоді я чую, як спереду в кущах щось починає ворухтись, ось сухо хруснула гілка, мабуть, хтось лізе, ось зашамотіло листя, й нарешті, я бачу, як два величезні розбійники вискакують на дорогу й починають її снувати валом. А кінь все так же повільно суне вперед. Я хутко штовхаю маму в бік, але вона, зморена, спить, схиливши голову на рептух;

тоді я сам хапаю в тремтязі руки віжки й починаю точити коня назад від кущів, але мій маневр помічають злодії й вмиль скидають мене просто на землю. Від болю й страху я кричу одне лише слово:

— Мамо!

— Ага, ти вже виспався — говорить до мене мама з-під ятки, — тоді он умийся з цеберки, синок.

Я все ще боязко обводю довкола очима. Сонце обливає море голів, що немов зіпсутий грамофон безугаву шиплять якісь слова. В хмарах куряви між тополями здійснюється білими стінами церква, на дзвіниці захиляються дзвіночки, а під хрещатою огорою іржуть від задоволення коні. Поруч сліпці сидять на землі й на верх гудять, як чмелі.

Тому саме й тепер ще, коли я з-під старенького вітряка за школою побачу на шляху возика з малою конячкою, я проводю їх очима, аж доки вони не зникають у м'яких контурах левадок. Тоді я думаю: віз zarazом покотиться вниз і до нього там привітно кивають своїми червоними голівками маки. Під колеса уперто лізе на дорогу, хоч уже й потовчена, вусата гудина гарбузів, а через тин виглядають повнолиці жоржики. Трохи далі душистий полинь усипав сріблом увесь закіп. Дорога знову поповзла стертими коліями на пагорок, де в спеці нудьгується, схожий на хруща, ошостикрилений вітряк.

Взимку поле за школою вмирає під білою пеленою. Безліч запаленої то від сонця, то від місяця крижаної луски гасне тільки в тіні. Біля вітряка вона синя й густа лягає на сніг розпластаним кажаном, а під левадками ніби лягли на сніг самі дерева. Ідеш. В блакитному повітрі легкою мрією носяться сніжинки й ніби здригаються від рипу чобіт. Високо й струнко над хатами здійснюється солом'яний дим і сама рука проситься покласти цю красу на папір.

І кожного разу, коли я повертаю додому чи з далекої північної столиці, чи хоч би з Харкова, де влітку дерева задихались у поросі, а взим-

ку сніг вбирав у себе весь сморід і бруд, я йшов до вітряка за школою й там, мов у храмі краси, складав свої пісні.

Над вітряком у пекучому небі часто плавко кружляли шуліки. Внизу лежало завітчане левадками, гаями й садками моє містечко Бе. Дні там були схожі на хатки, такі ж одноманітні, такі ж дрімливі, такі ж підсліпуваті й повільні, як повільне в небі кружляння шулік. А раз обиватель прокинувся. Струсив одвічну дрімоту, розчинив на всі боки вікна й голосно крикнув.

„Надати право користуватись у офіційних зносінах українською мовою”.

Так і надрукувало в дев'яносто п'ятому році “Харьковское Утро” і цим саме перелякало обивателя на смерть. Тоді обиватель пішов до “Союзу русского народа” і покався в своїх невірних гріхах.

Шуліка плив собі далі. Під ним уже кінчалось місто. Там стояла останньою від поля моя хата. У садку чотири дубки й кущ берестків, а ясенки не встигли звестись над вишняком, як батько вже рубав їх на шпичі.

Батько майстрував колеса, йому допомагали мої брати, а я мусів шукати долі, як шуліка споживи, по інших світах.

Чим вище здіймалися птиці над розплесканими хлібами, тим більш обіймала мене туга. Над головою були неосяжні простори, а поруч стежки в лопухах, зелений лишай на прілій соломі, і на дітях лишай і кора.

Ноги заплітаються у високій траві, прилипають до землі, й не вистачає змоги, не вистачає й бажання відірвати їх.

Я бачив: шуліка зробив пів кола, на хвилинку затримався й грудкою впав на толоку.

Він із неба ударив у ціль.

Про це я згадав далеко пізніше, коли з червоним загоном скавав до лісу, де засіла завзята банда Харюка.

Повз бігли долини, байраки, горби, буйна сила все рвалась у прос-

Є. Плужник

**

...голос — від моря до моря:
— Що з вас кожний робив тоді,
Як творилося наше вчора
На землі від крові рудій?
Хором земля і небеса:
— Благословенні до віку,
Хто себе кров'ю вписав
В книгу безсмертя велику!
Убієнним синам Твоїм
І всім тим,
Що будуть забиті,
Щоб повстати в безсмертнім міті,
Всім
Ім

— Осанна!

тір. Земля упливала з-під ніг і ритмічно рипіло сідло. Кров бурхливо билась у жилах і очі сягали за обрій. Я осягнув своїм поглядом землю. Вона була прекрасна в цей момент. На ній був лише барвистий килим із лугів та ланів, а по узгір'ю окантовкою синіли ліси. Аж ось блиснув Біг і знову зник у очеретах.

Зазеленів, збігаючи круто до води, і другий беріг Богу, і я побачив на цьому чистому тлі, мов брудну пляму на скатерці, хутір, а може село. Воно лежало під лісом, мов та купа сміття, де завжди копишиться черва. Вона там народжується й вмирає у власному смороді, а світ їм кінчається, де кінчається ліс.

І мене опанувало непереможне, люте бажання: налетіти й знищити село до щенту, щоб навіть попіл не бруднив це прекрасне тло. В такт моїм думкам позаду погрозово гриміли гармати...

І раптом я побачив отамана Харюка. Він з'явився на узліссі разом із першим променем сонця, а позаду за ним була ватага вершників. Вони зупинилися на хвилину, як сліпці, що відчули сонце, потім відділилися від лісу й, не торкаючись землі, вітром понеслися в поле. Це були ніби зловісні тіні романтикою наспіваних давно минулих днів і поперед ватаги під жовто-блакитним прапором я з жахом помітив юнака, як дві краплі схожого на мене. Я бачив себе, як у люстрі, бунтарський дух мене ніс на крилах через байраки, доли-

ни, ліси. Птахи співали мені завзя-тих козацьких пісень, головки достиглих маків назустріч кивали гетьманськими булавами, біля криниць напували козацьких коней діччата у вінках і шинкарі частували мене старими медами й показували шматки червоної свитки, що знову з'явилась по всій Україні.

Літа орел, літа сизий
та й попід небесами.

Із-за гори підвелася бузкова смуга сумського лісу. Вона тяглася аж за обрій. Туди я, отаман Харюк, мусів дістатись із своїм загonom.

Я гордовито озирнувся назад; озирнувся й скам'янів. Назирці за нами скакав другий загін із червоним прапором над головами. Попереду, нахмуривши чоло над орлиним носом, скакав командир, схожий на мене, як дві краплі води. Я бачив себе, як у люстрі, хіба що старішим на рік. Позаду за ним грізно гриміли гармати.

Думка блискавкою мигнула в голові: "Далі від Богу, від річки, далі від води".

Через хвилину зелений загін розпластався в лаву й, виблискуючи на сонці шаблями, вскач прямував понад річкою. Але пізно: червоні перетяли вже путь і все більше зелених тиснули до води. Попереду скакав на сірому коні командир із орлиним носом і вже глузливо кривив свої соковиті уста.

Тоді в отамана Харюка страх застрибав у очах і м'язи вперше дрібно задрижали.

— Стій! — несамовито викрикнув він: — у ростіч, хто куди!

Козаки з загону на момент круто посадили коней і потім із божевільним криком кинулись у різні кінці.

Отаман Харюк, як капітан корабля, виждав хвилину, доки зникла команда, зміряв віддаль до Богу і через луки просто полетів до води. Йому б тільки вплав дістатися на той беріг, і тоді б він під кулями міг сміятися в орлиний погляд червоного командира. Він був певний, що історія послала його на герць

і віками приспана сила тепер несла на крилах до води.

Ось і беріг. Рогіз, осоки, очеретяний ліс і кушір далеко тяглися по воді. Нагло кінь ніби спіткнувся й Харюк ледве втримався на сідлі. З силою він висмикнув ноги, що присмоктались до трави, але друга пара загрузла ще глибше. Під ним була справжня трясовина. До води дістатися не було можливості.

Вирвавши коня на ґрунт, він кинувся на інший бік і знову та ж соковита зелена трясовина. А позаду грізно гриміли гармати.

Мов зацькований звір, носився отаман Харюк по зелених луках і гострим зором зиркав то на болото в сокористому вінку, то на наш червоний загін, що вже копитами збивав на луках квіти й колом скакав до води.

Отаман Харюк зупинився. Рясний піт струмками біг по його сполотнілому виду. Він ще раз глянув разом зо мною через воду на той бік: там спокійно паслися корови, вівці чорними клубками котилися в балку, де, зморений працею, ступав за плугом по твердому ґрунті селянин. Ще далі в червоному мареві лежав байрак, а за ним димилося село.

Там, на тому боці, панував уже спокій, птахи співали інших пісень, дівчата пололи баштани, а червоні маки свої пелюстки розплескали над кам'яницями. Напевно це й відчув отаман Харюк, що бився над річкою в зеленій трясовині. Вогник у його очах блимнув востаннє й згас.

Коли наші вдарилися стомленими грудьми, я побачив, що це була моя блакитна тінь на жовтому лузі. Сонце здіймалося все вище й з кожною хвилиною ставала коротше моя тінь.

Тоді Харюк кинув зброю й червоним віддав свого знесиленого коня.

Українські степові дороги, сонце й вітер і вітроногі наші коні тепер злилися з нами в одно гармонійне, що примарою котилось у диму червоного багаття услід за поляками на захід. Ми кружляли над ширококрилою Україною вище за

шулік, що колись плавали над замріяними вітряками, кулеметний клекіт і грім моторів заганяли за хмари орлів, а внизу, розпластавшись у лободі, миготіли села, мов лишай, над водою плакали верби, і дрижали, схожі на мишачі нори, зрадливі містечка й міста. Ще тільки вчора по тих заулках, як у Вінниці на „Садках“, скрухо кивали дівочі голівки з очима в намисті з сліз до польських офіцерів, що панічно бігли з чомоданами, а вже сьогодні з тих же вікон привітно кивали голівки червоним, що з гарматним громом упали на „Садки“.

Чепурні будиночки стояли тут уряд, як службовці на параді, перед вікнами палісаднички з метеолами й жасміном. У розчинені вікна вечірні присмерки лоскотали тендітні звуки „ballade“ чи „pensee melan-colique“. Старі злинялі реєстратори й діловоди, що вчора на ганках вдихали вечірню прохолоду. Вони, мов черви, вилазили зі своїх дірочок, обнюхували своїми сліпими рильцями повітря й, лише лязгав о брук кінь стальним копитом, як поспішно заповзали назад до своїх протухлих ще прадідівським потом дірочок. На ногах у них були підошви з валу, тихо було по заулках, і стальні копита тут гриміли, мов грім.

— Коли ж ти повернешся, коханий? — запитала мене дівчина з блакитними очима, кладучи до „польової сумки“ метеоли.

На захід летіли мотори й в небі стояв клекіт кулеметів.

Я здибав коня й відділився від землі, а назад долетіло:

— Ніколи!

***

Минуло десять років. Коло Збруча уцухли гармати, в лісах позаростали вовчі стежки, коні струсили сидельця, а мій мавзер насторожено повис на стіні.

Настали будні революції.

І тільки тепер, через двадцять років, я зміг здійснити свою дитячу мрію „списати з блакитної книжки декілька сторінок і послати до газети чи журналу“. Тільки тепер моя книжка вже не вміститься на комині, і кольору стала вона гарячого, як багаття. В ній місто, в ній село, в ній заводи, в ній радіо й Дніпрельстан.

У ній наше реальне життя. І коли я нині ходжу по вулицях столиці, мені часто випливають назустріч із натовпу блакитні очі; тоді я згадаю метеоли й звуки „ballade“, і хусточка тане у вечоровій імлі, і тріпочуть на вітрі червоні її крильця. А вітер віє над розплесканими хлібами на ширококрилій Україні й крутить дим над заводами. Мій вітряк за школою, давно вже вітром обезкрилений, доживає під сонцем останні дні, а над ним у пекучому небі плавко кружляють шуліки, та все частіше гуркоче мотор. Внизу дрижить од вітру все ще завітчане левадками й садками моє містечко Бе. І згадую я там дні, так схожі на хатки. Вони такі ж одноманітні, такі ж дрімливі, вони такі ж підсліпуваті й повільні, як повільне в небі кружляння шулік.

ПОВІДОМЛЕННЯ

Повіdomляємо всі філії ОДУМ-у, що рішенням Головної Управи ОДУМ-у в США з 11 липня 1953 року, тимчасово припинено друкування нью-йоркського видання „Молодої України“. Тим самим Торонто залишилося єдиним видавчим осередком журналу ОДУМ-у — „Молода Україна“.

При цьому закликаємо всі філії та окремих членів ОДУМ-у налагодити в себе якнайкращу кольпортерську систему та спричинитися до розбудови нашого одумівського органу „Молода Україна“ як його поширенням, так і особистою співпрацею з редакцією.

Пресова референтура

Головної Управи ОДУМ-у в США

М. ДАЛЬНИЙ

ЩО Ж ТАКЕ ЗРЕШТОЮ УКРАЇНСЬКА НАУКА?

Між найвизначнішими нашими науковцями й літераторами з одного боку, та людьми, які очолюють українське громадсько-політичне життя з другого — заіснував небезпечний конфлікт. Це, зрештою, конфлікт не лише український. Він зводиться в основному до того, що науковці й літератори домагаються більшої свободи для своєї творчості, тоді як керівники громадського життя вважають, що саме завдяки надмірній свободі науковці й літератори творять не те, що потрібне сучасній людині.

У суть конфлікту не входжу. Скажу лише, що за всяку свободу треба боротися. За свободу наукової й літературної творчості теж. Успішна боротьба вимагає організації й підтримки мас. Це очевидне. Звідси єдиний висновок: якщо науковцям і літераторам справді дорога свобода творчості, — вони мусять організуватися, мусять віднайти зв'язок з народними масами, мусять звести боротьбу з примітивним типом політрука, мусять самі очолити громадсько-політичне життя й перевернути за нього відповідальність.

Так роблять інтелектуалісти Заходу, тому й не мають підстав нарікати на брак свободи. Звичайно, й на Заході існують границі свободи для духової творчості, але вони накинені не політруком, лише умовами суспільного розвитку, на які інтелектуалісти мають теж до певної міри вплив.

На превеликий жаль, — організація, зв'язок з масами, політика, боротьба — це зовсім чужі поняття для більшості наших сучасних науковців і літераторів. Наші інтелектуалісти втікають від одного звуку цих слів, хоча втекти, звичайно, нікуди не можуть. Не бажаючи стати співтворцями живої дійсності, до чого мають найбільше даних, стають її рабами. Багатьом з них доля безвольного раба навіть подобається.

Раб не мусить думати, не мусить відповідати, мусить лише виконувати. Про цю категорію духових холоїв говорити не буду, хоч між ними є талановиті й великі люди. Говоритиму про тих, які ще мають відвагу протестувати, шукати компромісу, просити „концесій”.

Ідеологом цих відважних, але, здається, приречених є визначний наш науковець і публіцист Юрій Шерех. Його позиції може найяскравіше висловлені в популярній статті „Що ж таке зрештою українська наука?”, надрукованій у „Нових Днях” чч. 39, 41.

Ю. Шерех заслуговує пошани вже хоч би тим, що він чи не єдиний наш науковець, який не боїться ставити актуальні проблеми на сторінках журналів. Може саме тому він так легко зайняв в українській публіцистиці те чільне місце, що колись належало М. Драгоманову, а опісля Д. Донцову. Протестування проблем не є однозначне з їх розв'язкою. У ставленні актуальних проблем Ю. Шерех завжди правдивий, щирий і глибокий. У висновках, цебто у розв'язці проблем, Ю. Шерех майже завжди надмірно компромісовий, „чемний”, а тому й... безвідповідальний.

Прикро писати це про одного з небагатьох інтелектуалістів, від яких хотілось би вчитись, у яких хотілось би „вірити”, за якими хотілось би йти. Йти до кращого завтра, хоч би на дорозі до нього стояла й смерть. Писати про це тим прикріше, що на дорозі стоїть не смерть, а сам Шерех з його шкідливою компромісовістю, з його бажанням забезпечитись з усіх кінців, з його нахилом жертвувати логічністю аргументації на користь барвистості стилю, з його неповажним трактуванням своєї публіцистичної творчості. В цьому може скриватися трагедія моєї генерації, але про це іншим разом.

Вертаюся до теми. Що ж таке зрештою українська наука? Почнемо дивною заміткою, якою Ю. Шерех кінчає свою знамениту статтю. Ось вона:

„Редактор Волиняк може посвідчити шановним читачам, що обидві частини цієї статті були написані й прислані йому одночасно, а отже, якщо хтось знайде суперечності, то ці суперечності тільки позірні й спрямовані на те, щоб читач замислився над сказаним у статті і переконався б сам, що це тільки дві сторони одного питання”.

Проаналізуймо цю замітку. Вона характеристична для всієї публіцистичної творчості Ю. Шереха. Передусім, в який спосіб редактор Волиняк, перебуваючи весь час у Торонто, може посвідчити, що обидві частини статті Ю. Шереха, який постійно перебуває в США, були написані одночасно? Одночасне переслання обох частин статті до редакції „Нових Днів” ще не свідчить про одночасне їх написання. Коли ж вони були написані таки одночасно, то хіба це аргумент, що в статті не може бути суперечностей? Що спільного з наукою має такий аргумент?

Сам собою насувається висновок: коли такі різкі суперечності існують у короткій замітці, то мабуть існують вони і в довгій статті. Пошукаймо їх. В одному місці своєї статті Ю. Шерех не без рації пише:

„Те, що звичайно називають національною наукою, є не що інше, як суміш наукових даних з пропагандою, вигідною даній нації. Те, що в ній є наукового, — не національне; те, що в ній є національного (як це звичайно розуміють), — не наукове”.

І далі:

„...коли в науці є щось стале, то це сталий перегляд усього усталеного... Ця настанова є єдиною передумовою для здорового розвитку науки. Це одна з причин, чому не варт ставити знак рівності між школою Грушевського й українською наукою (в застосуванні до історичних дисциплін) взагалі, як і з усякою іншою школою і напрямком...”

Алеж, якщо не можна ставити знак рівності між школою Грушевського й українською наукою в застосуванні до історичних дисциплін, то чи ж можна ставити знак рівності між **одною книжкою** М. Регулі й німецькою наукою, або між **одною книжкою** К. Фріза й американською наукою в застосуванні до мовознавчих дисциплін?

Ю. Шерех цей знак рівності ставить. Мало того: на підставі відмінностей цих двох, до речі, різних змістом книжок, з яких одна розглядає основи й основні **проблеми** німецької синтакси, а друга лише **вступ** до структури американського речення, Ю. Шерех робить далекойдучі висновки про різний підхід до науки німців і американців у цілому. Насувається питання: а коли інші німецькі чи американські мовознавці інакше підходять до проблем синтакси, ніж це роблять Регуля і Фріз, то що з ними робити? Викинути їх з нації, чи лише не дозволити їм свої погляди висловлювати? Але ж це неминуче привело б до застою в науці, а в кінці до її смерті, отже, до того, проти чого слушно протестує сам Ю. Шерех.

Подібно є і з висновками, що їх робить Ю. Шерех на підставі дещо відмінних визначень поняття науки у словниках Лярусса, Брокгауза, Ушакова і Вебстера. Причину цих відмінностей шановний автор убачає в різній національній психології, характері й національно-культурних традиціях французів, німців, росіян і американців. Які наукові дані має Ю. Шерех, щоб індивідуальну „психологію”, характер і традицію наукових шкіл авторів згаданих словників переносити на цілі їхні народи? Та й узагалі, що ж таке національна психологія, характер, і живі національно-культурні традиції народів одної цивілізації в середині ХХ-го століття? Якщо б говорив про це якийсь „ширий українець”, що одягається виключно в національний одяг, принципово не слухає радіо, не відвідує кінотеатру, п’є воду лише з джерела, а не з крану, проти ворогів збирається воювати

шаблею, а не танком, та зберігає ряд інших „національних ознак” від чужих впливів — я повірив би у його щирість. Одночасно я назвав би його диваком, але це інша річ.

Ю. Шерех, автор знаменитого есею про функційність людини нашого часу, не може не знати мізерності впливу національної психології й національно-культурних традицій на сучасну науку. Тим більше, що наука ніколи не рахувалася з традиціями, а тільки з правдою. Навіщо ж тоді він перебільшує ці впливи? Мабуть тільки тому, що за всяку ціну бажає бути чемним, тому, що шукає непотрібного компромісу з людьми, які наклали „табу” на цілий ряд наукових проблем, тому, що боїться несумлінного ярлика „космополіта”.

Не є науковим і твердження автора про те, що „національне в науці являється у доборі фактів, у мірі узагальнень, у манері систематизувати”, дарма, що це твердження скріплене курсивом редактора „Нових Днів”. Добір фактів, віра узагальнень і манера систематизувати не є речами одного порядку. Вони можуть проявлятися в науці незалежно одне від одного й незалежно від національності науковця, який ними оперує. Більшість наукових творів розраховувані не на одну націю, а на різні нації одної цивілізації, які в загальному мають подібну психологію, подібні національно-культурні традиції, стоять на одному ступені соціального розвитку й відчувають однакові потреби в науці. Точніше, наукові твори писані й не для нації у цілому, а для окремих суспільних груп. Підручник якогось професора, призначений для середніх шкіл, чи самоосвіти, матиме напевно інший добір фактів, іншу міру узагальнень і навіть іншу манеру систематизації, ніж подібний підручник того ж професора, призначений для університетських студентів, чи науково-дослідних цілей. Якщо ж різні наукові праці одного науковця позначені подібним добором фактів, мірою узагальнень і манерою систематиза-

ції, то це передусім впливи наукової школи, до якої даний науковець належить, а частинно впливи його індивідуального характеру.

Національне в доборі фактів може проявлятися хіба в тому, що різні нації цікавляться різними фактами про цю саму річ. Причин цього явища треба шукати в багатьох економічних і політичних факторах, а не зводити її до національної психології та національно-культурних традицій. Коли б прийняти беззастережно тезу Ю. Шереха, то треба б ствердити, що американці ніякої науки не мають, бо Альберт Айнштайн і тисячі інших науковців зі згаданим К. Фрізом і навіть Ю. Шерехом включно не могли ще настільки „заамериканізуватися”, щоб у їх наукових творах була якась особлива американська „міра узагальнень”, чи „манера систематизувати”.

Отже суперечності й навіть недоречності в статті Ю. Шереха таки існують. Походять вони від того, що шановний автор не відважився сказати одверто: українська наука, — це наука, якою користується український народ, незалежно від того, що в цій науці створене ним, а що куплене, позичене, чи крадене. Маю на увазі вільне користування, не накинене штучно окупантом.

І хай вразливих патріотів не ображає ця „дефініція”, бо це стосується також науки кожного іншого цивілізованого народу.

Сучасна наука є національною в такій же мірі, як турецький літак, зроблений з американських сирівців, на канадській фабриці, за плянами англійських конструкторів, руками українських робітників. Якщо б цей літак був зроблений з будьчиїх сирівців, на будьчій фабриці й будьчиїми руками, він не був би ні трохи більше чи менше турецький. Бо важне лише те, хто його купив чи будьяк інакше узяв, помалювавши своїми знаками й поставивши собі на службу. Наука займається пізнанням певних визначених речей. Саме тому, національне в ній дуже проблематичне.

Те, що відоме про певну річ одній нації, в разі потреби напевно стане відоме й другій. Той, хто не потребує літаків, не буде їх ні продавати, ні купувати. Ніхто не творив би й науки, якщо б на неї не було попиту й збуту. Наука, як і всякий матеріальний продукт, вимагає матеріалу, праці й капіталу. За капітал можна купити матеріал і працю науковців. Капітал у великій мірі диктує вибір тем, добір фактів і навіть їх насвітлення. Ніхто не переконає мене, що український науковець, працюючи в чужій установі, на чужий капітал, тим самим творить чи збагачує українську науку. Він творить і збагачує чужу науку, цебто науку, якою користуються передусім чужинці. Він приносить також честь українській праці, українській людині, але це інша річ. Все, сказане мною про науку, стосується у великій мірі також і літератури. Це правда, що найбільші наукові відкриття й літературні шедеври постали всупереч законові „попиту й збуту”. Але правдою є й те, що їх творці працювали здебільша потайки, в холоді й голоді, й приймали навіть смерть з рук властимущих своїх земляків.

Тому Ю. Шерех неслухно нарікає, що „наша громадськість штовхає науковців на шлях перетворення науки на наймичку політичних кампаній, далі політичних партій, далі політичних клік...” Наша громадськість, як і всяка громадськість. Тільки може відсталіша й бідніша, бо бездержавна й бездомна. Не всилі забезпечити працю усім науковцям, вона віддає їх у найми чужим установам. Від тих, що не можуть або не хочуть служити чужим, наша громадськість вимагає наукової розробки актуальних тем, які потрібні сьогодні українській людині, її визвольній політиці й боротьбі. Тем, яких не можемо ні купити, ні в інший спосіб присвоїти, бо з ряду причин чужинців вони не цікавлять і чужинці їх науково не опрацьовують.

Багата американська тітка може дозволити собі й на великодушні

жести, може платити кільком науковцям за марні розшуки Ноевого корабля на горі Арарат, за розшуки таємничих палат царя інків у Перу й навіть помагати зрідка деяким з скитальчих наукових установ. Все це зрештою служить американській політиці на далеку мету, так як непопулярна розбудова тяжкої індустрії в СССР служить на далеку мету політиці СССР. Наша громадськість великодушною бути не може. Не може фінансувати ні „наукової” експедиції Івана Тиктора довкола світу, ні подібних наукових „люксусів”.

І обвинувачувати нашу громадськість в браку розуміння проблем української науки не можна. Можна обвинувачувати її в тому, що дозволила опанувати ключеві позиції політичного й зокрема видавничого життя антинауковим, вузькопартійним елементам, але хто в цьому винен? Де були наші науковці, літератори і взагалі інтелектуалісти, коли починалося „повстання мас”, яке, до речі, вони са-

Одумівка О. Ткач на тлі австралійського дерева-велетня.

„південній половині” повну волю й незалежність.

Корейський побут.

„Вони є витончена й горда раса” — пише про корейців один з подорожніх по Далекому Сході. Корейці відмінні як від китайців, так і від японців. В більшості вони вищі ростом і краще збудовані. Корейці — веселої вдачі, повні радості й гумору. (Напр.: вибухають реготом, коли віз чи вантажне військове авто застрягають у болоті, а бідний шофер не може дати собі ради. Смішним їм видається й літак, що стоїть під шатром, з висунутим назовні хвостом).

Вони гостинні, ввічливі, не надто балакучі. Коли ж розговоряться, то в розмовах дрібничкові, а в дискусіях люблять філософувати. Старші віком повільні в рухах і люблять годинами мовчки просиджувати на одному місці.

Люблять спорт. Крім принесеного, чужого, мають і свій національний спорт. Найпопулярнішою є гойдалка. І хоч це жіночий рід спорту, нерідко можна побачити чоловіків, переодягнених в жінок, що й собі змагаються. Біда тим, кого розпізнають!

Між селянами, особливо в лісних місцевостях, затримався звичай стріляння з лука. Під вечір біля хати дуже часто можна зустрінути дідусів, які грають в гру „Іди!”, що нагадує дечим наші шахи. Ще зовсім недавно популярна була „війна” між чоловіками сусідніх сел. Зібравшись на леваді, вони кидали одні в одних камінням. Коли хтось влучав у „противника” — це викликало гучний сміх по боці переможців. Цей звичай, за переказом, затримався ще з часів княжих міжусобиць, коли Корея була поділена на малі державки-князівства, на грані Християнської ери.

Релігія й вірування

В Кореї більше ніж у будьякій іншій країні помітна суміш різних релігій. Найбільший вплив здобули тут науки Конфуція й Будди. Дуже

поширені також ідеї анімізму, фаталізму та шінту, принесеного вже японцями. Останніми роками, особливо після звільнення південної Кореї від комуністів, широко розповсюджується християнство. Нараховується вже до двох мільйонів християн, переважно молоді.

Зустрічається ще культ шанування деяких предметів, що „набули” святощів, і їх зберігається з великою увагою та пошаною. Цими предметами бувають ганчірки, куски каменя, дерева чи надщерблений посуд. І хоч вони дуже старі, й користі з них жодної, проте вірять, що ці речі мають в собі „велику силу”, яка приносить щастя й добробут. Це залишки т. зв. фетишизму.

Цікаві також впливи детермінізму, які більше шкодять, ніж помагають. Наприклад — вірування, що по хатах живуть усякі „домовики”. При продажу такої хати власник обов'язково мусить подати їхні імена. Часом можна побачити цілу родину, що живе під голим небом, побіч ще цілком доброї хати. Причина та, що в хаті „поселився злий дух”.

Бували випадки, коли старший віком кореець кидався під „джіп” і гинув. Як встановили слідства, ці „самогубці” вірили, що їх переслідує відьмак, який і є причиною всяких нещастів та невдач. Бажаючи його позбутись, жертви сподівалися проскочити скоро попри джіп, тоді, як „нечиста сила”, що йде за ними, мала б попасти під колеса. Однак ставалося навпаки.

Цікавий одяг корейця, який буває мало жовтовий, переважно білий. Популярність білого кольору пояснюють різно. За переказом, колись лише королі могли носити багатобарвну одягу. Інші джерела подають, що білий колір є жалібний. Підчас панування династії І померло багато королів протягом короткого часу. Видано розпорядження на знак національної жалоби носити білі одяги. Білий одяг пов'язують також з культом сонця. Та найцікавішим одягом є чоловічий капелюх, подібний до циліндра. Роблять його з

П. ЛИМАРЕНКО

КОРЕЯ —

КРАЇНА

РАНЬОЇ ТИШІ

Хоч Корея стала тепер голосною країною, й про цей гористий, досить бідний півострів багато пишеться, проте історія, побут і життя корейського народу багатьом мало знані, а то й зовсім незнані.

Корейський півострів, разом з приналежними до цього 3.500 різної величини острівцями, є майже такої самої величини, як Англія. Населення нараховувано до війни 30 мільйонів осіб.

Історія Кореї починається ще з XXIV ст. до Р. Х., коли Тангун — „батько всіх корейців“ — заснував примітивну державу зі столицею у Пянг-Янг, назвавши її „Чов Сан“, що значить „країна ранньої тиші“.

За мітичним переказом Тангун був третьою особою божественного тріумвірату, який складався з бога, духа і Тангуна — божого чоловіка.

Корейці вірять, що „добрий дух“ Тангуна блукає й досі по їхній країні, й зустрічаючи „доброго корейця“, дає йому натхнення до творчости. Так постають артисти, малярі, архітектори, науковці та лицарі-герої. Всі вони дбають про добро свого краю, свого народу.

Цікаво, що в корейських літописах згадується перший у світі винахід друкарських черенок і порошу,

а виріб порцеляни дійшов тут до вершин досконалости ще задовго до того, як японці зважилися на цю галузь промислу. Ще цікавіше, що корейці видали енциклопедію в XVI ст., коли відомо, що західний світ спромігся на це щойно у XVIII ст. Корейську абетку, у відміну до китайської й японської, скоротив до 25 значків славний король Сей Чанг ще в XIV ст.

До найвищого розвитку корейці дійшли в XV ст. за панування династії І (Уі). Дещо пізніше, через китайські і японські напади, Корея стає васальною країною. Зв'язок з зовнішнім світом припиняється. Загальний культурний і політичний розвиток занепадає.

Щойно уряд США завдяки союзі з Японією в 1853 році нав'язує з Кореєю торговельні та дипломатичні зв'язки. Після того Корея ще раз намагається відновити свою давню славу. Та після 50 років незалежного життя, наслідком японсько-російської війни 1905 р., Корею окуповує Японія. Під японською окупацією Корея перебуває аж до кінця другої світової війни. Розвал японської імперії не приніс корейцям здійснення їх мрій. Поділ Кореї на південну й північну приніс лише

„південній половині” повну волю й незалежність.

Корейський побут.

„Вони є витончена й горда раса” — пише про корейців один з подорожніх по Далекому Сході. Корейці відмінні як від китайців, так і від японців. В більшості вони вищі ростом і краще збудовані. Корейці — веселої вдачі, повні радості й гумору. (Напр.: вибухають реготом, коли віз чи вантажне військове авто застрягають у болоті, а бідний шофер не може дати собі ради. Смішним їм видається й літак, що стоїть під шатром, з висунутим назовні хвостом).

Вони гостинні, ввічливі, не надто балакучі. Коли ж розговоряться, то в розмовах дрібничкові, а в дискусіях люблять філософувати. Старші віком повільні в рухах і люблять годинами мовчки просиджувати на одному місці.

Люблять спорт. Крім принесеного, чужого, мають і свій національний спорт. Найпопулярнішою є гойдалка. І хоч це жіночий рід спорту, нерідко можна побачити чоловіків, переодягнених в жінок, що й собі змагаються. Біда тим, кого розпізнають!

Між селянами, особливо в лісних місцевостях, затримався звичай стріляння з лука. Під вечір біля хати дуже часто можна зустрінути дідухів, які грають в гру „Іди!”, що нагадує дечим наші шахи. Ще зовсім недавно популярна була „війна” між чоловіками сусідніх сел. Зібравшись на леваді, вони кидали одні в одних камінням. Коли хтось влучав у „противника” — це викликало гучний сміх по боці переможців. Цей звичай, за переказом, затримався ще з часів княжих міжусобиць, коли Корея була поділена на малі державки-князівства, на грані Християнської ери.

Релігія й вірування

В Кореї більше ніж у будьякій іншій країні помітна суміш різних релігій. Найбільший вплив здобули тут науки Конфуція й Будди. Дуже

поширені також ідеї анимізму, фаталізму та шітту, принесеного вже японцями. Останніми роками, особливо після звільнення південної Кореї від комуністів, широко розповсюджується християнство. Нараховується вже до двох мільйонів християн, переважно молоді.

Зустрічається ще культ шанування деяких предметів, що „набули” святощів, і їх зберігається з великою увагою та пошаною. Цими предметами бувають ганчірки, куски каменя, дерева чи надщерблений посуд. І хоч вони дуже старі, й користі з них жодної, проте вірять, що ці речі мають в собі „велику силу”, яка приносить щастя й добробут. Це залишки т. зв. фетишизму.

Цікаві також впливи детермінізму, які більше шкодять, ніж помагають. Наприклад — вірування, що по хатах живуть усякі „домовики”. При продажу такої хати власник обов'язково мусить подати їхні імена. Часом можна побачити цілу родину, що живе під голим небом, побіч ще цілком доброї хати. Причина та, що в хаті „поселився злий дух”.

Бували випадки, коли старший віком кореець кидався під „джіп” і гинув. Як встановили слідства, ці „самогубці” вірили, що їх переслідує відьмак, який і є причиною всяких нещастя та невдач. Бажаючи його позбутись, жертви сподівалися проскочити скоро попри джіп, тоді, як „нечиста сила”, що йде за ними, мала б попасти під колеса. Однак ставалося навпаки.

Цікавий одяг корейця, який буває мало жовтовий, переважно білий. Популярність білого кольору пояснюють різно. За переказом, колись лише королі могли носити багатобарвну одягу. Інші джерела подають, що білий колір є жалібний. Підчас панування династії І померло багато королів протягом короткого часу. Видано розпорядження на знак національної жалоби носити білі одяги. Білий одяг пов'язують також з культом сонця. Та найцікавішим одягом є чоловічий капелюх, подібний до циліндра. Роблять його з

кінського волосся й носять на вершку голови. Щоб не злетів, підв'язують його на підборіддю.

Прапор корейської республіки

Дуже оригінальний прапор корейської республіки. На білому тлі розположено круг з червоного та синього кольорів. По кутах розміщено чорні смуги різного розміру. Оригінальність цього прапору в тому, що він відображує не якесь спеціальне поняття, напр. орел — могутність, корона — королівство, хрест — віра, сонце — джерело всього життя і т. п. Знаки корейського прапора символізують зовсім різні поняття. Круг символізує всесвіт, але також нашу планету — землю. Червоний колір — це земля, а синій — повітря. Коли приглянутись докладніше, круг поділений лінією, яка символізує полум'я (червона половина) і краплину води (синя половина). Крім цих уже згаданих значень знаки ще символізують добро (небо) і зло (пекло), чоловіка і жінку, ніч і день, життя і смерть, буття і небуття. Чорні смуги в кутах прапора також мають кілька значень. Вони репрезентують батьків, матерів, синів і дочок. По них можна читати сторони світу, а також пори року. Це символічне й zarazом мітичне значення корейського прапора є великою рідкістю серед світових прапорів.

На місці колишніх хат — землянки

„Чап — чап”

Корейський краєвид — гористий. Нижчі гори покриті ріденьким лісом, який складається переважно з японської сосни. Верхи високих гір вкриті пощербленими від вітру скелями, що надають околиці таємничо-сурового вигляду. По обох боках 38-го рівнобіжника майже всі села та містечка зруйновані. Скрізь руїни. Місцями лише опустілі та бур'яном порослі рижові поля нагадують, що колись тут жили й працювали миролюбні господарі цієї землі.

Поміж руїнами стоять тепер військові табори. Рівненько, рядками розставлені, стоять військові шатра. Над ними лопотять прапори військ ОН.

Далі на південь, подалі від застояного фронту, між руїнами колишніх селищ, вспіли вже з'явитися нові будови — глиняні або збиті з американських скринь та просмолених картонних коробок — хатки. Всі вони переповнені тепер місцевими мешканцями та втікачами. Коли з'являється валка військових машин, з них вибігають юрбами діти, простягаючи рученята та просячи „чап-чап” (їсти-їсти).

Часом вони зустрічають нас мовчки. Лише оченята їхні просять якихось ласощів чи просто чогонебудь попоїсти.

У дверях же (якщо можна назвати дверима отвір, завішаний ганчіркою) цих нещасних хат стоять похилені горем та журбою їхні батьки. І в очах їхніх можна прочитати запит: — „Коли ж, нарешті, цьому всьому буде край, коли завітає знову мир і спокій?”

Цей настрій найкраще відбиває популярна пісня про „Аріранг” (назва гірського просмику), що її сумовита мелодія часто чується серед гір, де малопомітною вузьенькою дорогою посувається двоколісний візок, запряжений одним волем. Побіч нього йде селянин і ділиться своїм горем з усіма, що зустрічаються по дорозі — чи то з мертвими скелями, чи з живими істотами-рослинами:

Аріранг, Аріранг, Арарійо.
Через аріранський хребет я йду.
Я знаю, як довго моя подорож не
тривала б —
Все нестиме вона мою біду.
Аріранг, Аріранг, Арарійо.
Одиноким через гору я йду,
І квітки вже зів'яли, і пташки
відлетіли,

Тільки сумна мрія полегшує
мою біду.
Аріранг, Аріранг, Арарійо.
Сьогодні на схід, завтра на захід
я йду.
Я співаю Аріранг в тоні повного
суму,
А моя подорож все нестиме мою
біду.

БЕТА, — АБО НЕЩАСЛИВИЙ ЖИТТЕЛЮБЕЦЬ

(Закінчення зі стор. 10-ої)

решкодити щастю людства, ставився з ненавистю. Закликав їх знищити. Чи ж не є шкідниками ті, що в хвилину, коли земля переходить на нові рейки, осмілюються твердити, що однак не дуже добре замикаати людей у таборах і страхом змушувати їх визнати політичну віру? Кого замикають у таборах? Клясових ворогів, зрадників, каналій. А віра, що її змушують прийняти, хіба не правдива віра? Ось Історія, історія з нами! Ось бачимо її живе, вибухаюче полум'я! Воістину малі й сліпі люди, які замість зміряти цілість гігантських завдань, марнують час на розпам'ятання малозначущих подробиць!

Великого таланту і визначної інтелігенції Бети не вистачило, щоб усвідомити собі небезпеки п'яного маршу. Навпаки, його талант, його інтелігентність і запал штовхали його до дії — в той час, коли пересічні, ні холодні, ні гарячі люди лявірували, пробуючи віддавати нелюбому Цезареві лише стільки, скільки було конечно. Бета взяв відповідальність. Не задумувався, в що перетворюється найшляхетніша навіть філософія історичного ставання, коли за засіб приймає підбій землі збройною силою. "А завтра цілий світ!"

Кілька місяців по написанні цього портрету Бети — я довідався про його смерть. Його знайдено вранці мертвим, на його квартирі в

Варшаві. Корок газової кухні був відкручений, було чути сильний запах газу. Ті, що обсервували Бету в останні місяці його гарячкової активності, вважали, що між його публічними висловлюваннями й можливостями гострого розуму виникав щораз більший конфлікт; надто нервово поводився, щоб не припускати, що сам цей контраст добачував. Говорив зрештою часто про самогубство Маяковського. В пресі з'явилися численні статті, писані його приятелями — письменниками Польщі й Східної Німеччини. Труну, обгорнуту червоним прапором, опущено в яму при звуках Інтернаціоналу: Партія прощалась зі своїм найбільш обіцюючим письменником.

ВІД РЕДАКЦІЇ

В ч. 1 (8) „Молодої України” за січень ц. р. на стор. 28 вміщено вірш „Різними шляхами”, підписаний псевдонімом П. Невідомий. Авторкою вірша є О. Лубська, яку при цій нагоді просимо вибачення за прикре непорозуміння.

В сонеті М. Зерова „Князь Ігор”, уміщеному в ч. 3. (10) „Молодої України” на стор. 15 трапилася друкарська помилка. Другий рядок знизу має бути: „В стременах став, зорить. А кінь гребе...”

Коли це число „Молодої України” було вже складене, одержали ми 43-те число „Нових Днів” з рецензією на червнєве число нашого журналу. Відповідь на деякі закиди рецензента дамо в наступному числі „Молодої України”.

СИЛЬВЕТКИ ВЕЛИКИХ СУЧАСНИКІВ

ДР. СІНГМАН РІ

Історія не знає випадковостей. Не є випадком і те, що старенький президент Південно-корейської республіки Сінгман Рі став найбільш зненавидженою й одночасно найбільш поважаною постаттю серед сучасних політиків світу.

Очевидці розказують, що на передмісті корейської столиці Сеула ще й досі збереглися руїни в'язниці, в якій, засуджений на довічне ув'язнення, 22-літній Сінгман Рі сидів закований у колоди й щоденно зносив тяжкі тортури. Маючи 19 років, він вступив до Товариства Незалежників, що боролось проти японських експансивних впливів у тодішній корейській монархії й саме за свою діяльність у тому товаристві був засуджений. Ще гімназистом Сінгман Рі відвідував місійну школу методистів. Тому в часі ув'язнення місіонери не забували його й допо-

магали, чим могли. Тоді ж, у в'язниці, Сінгман Рі прийняв християнське віровизнання.

У 1904 році, коли Японія окупувала Корею, Сінгман Рі, за загальною амнестією, після семи років ув'язнення вийшов на волю. Після цього він негайно виїхав до США, щоб належно підготуватись до виснажливої боротьби за звільнення своєї батьківщини.

Закінчивши свого часу класичну китайську середню школу в Кореї, Сінгман Рі вступив у Гарвардський університет, а потім студіював також в Принстонському університеті. Там здобув він докторський ступінь. В науці Рі був надзвичайно талановитий і подивугідними успіхами здобув собі особливі признання серед професорів. Зокрема в гарних взаєминах був він з президентом Принстонського університету (пізнішим президентом США) Вудро Вілсоном.

Озброївшись знаннями, Сінгман Рі, після шістьох років студій у США, вернувся в Корею. Тут зразу став учителем місійної школи, провідником руху християнських студентів та організатором підпільного протияпонського спротиву. Але, переслідуваний японцями, через рік мусів знову втікати на чужину й поселився спочатку на Гавайських островах.

Організований ним підпільний революційно-визвольний корейський рух, з діячами якого Рі перебував у постійному контакті, набирав щораз більшої сили. Дійшло до того, що корейські революціонери створили в 1919 р. тимчасовий таємний корейський уряд, обравши відсутнього Сінгмана Рі президентом. Коли криваві розправи японців з корейськими революціонерами виявились безуспішними, окупаційна японська влада призначила 300.000 доларів нагороди тому, хто вб'є Сінгмана Рі. Та між співробітниками

підпільного президента не знайшлося провокатора. Навпаки, авторитет Сінгмана Рі зріс до тієї міри, що він міг вести офіційні переговори з представниками чужих держав від імени поневоленого корейського народу.

Тим часом корейські революціонери під проводом Сінгмана Рі, на конференції в Шанхаї 1920 року, схвалили план організації корейських збройних сил. План не лишився паперовим. В роках 1931-32, коли Японія напала на Манджурію, двадцять тисяч корейських добровольців, як окрема національна збройна сила Кореї, стали на допомогу китайській армії. В той час Сінгман Рі виїхав у Швейцарію, щоб домагатися у Ліги Народів позитивної розв'язки проблеми державної незалежності Кореї. Там, на 57-му році життя, познайомився він з 34-літньою Франсес Донер — дочкою віденського купця, яка стала йому шлюбною дружиною й широко співробітницею в політичній діяльності.

Не знайшовши ґрунту для своїх ідей у колах тодішньої Ліги Народів, Сінгман Рі переїхав з Швейцарії знову до США. Тут очолив т. зв. Корейську Комісію, яка репрезентувала корейський екзильний уряд з осідком у Китаї. З вибухом другої світової війни Сінгман Рі домагався від США визнання корейського екзильного уряду, заключення формального союзу між Кореєю й США у боротьбі проти Японії та переведення корейських військових частин, які боролися поруч китайської армії проти японців, у Корею, в тил японських армій. Цього самого домагалися корейські революціонери в краю, запевняючи, що ціла Корея готова до протияпонського повстання й очікує тільки повороту свого екзильного уряду. Американці відкинули цей план, хоч і не мали свого власного.

Напередодні закінчення другої світової війни Корея була розділена 38-ою паралелею на американську й советську окупаційні зони.

Членам екзильного корейського

уряду дозволено вернутися в південну Корею, але тільки як приватним людям. Проте, коли Сінгман Рі після 33-ох років скитальщини зійшов у жовтні 1945 року з літака на летищі в Кімпо біля Сеулу, його привітали представники всіх корейських політичних партій як визволителя Кореї. Пізніше він був обраний президентом південно-корейської республіки, а минулого року, всенароднім голосуванням, був переобраний як президент знову.

Непорозуміння між Сінгманом Рі й американським державним департаментом мають вже свою історію. Вони почалися ще під час другої світової війни, коли американський державний департамент відмовився визнати корейський екзильний уряд, і продовжуються досі. Відмова Сінгмана Рі створити коаліційний корейський уряд разом з комуністами, його протест проти постанов московської конференції 1945 р. щодо майбутнього Кореї, відмова американців від допомоги в створенні сильної південно-корейської армії в 1949-50 рр., врешті протест Сінгмана Рі проти „мирових“ постанов між комуністами й представниками ООН, — це тільки окремі ланки цих непорозумінь.

Суспільно-економічним проблемам нашого часу Сінгман Рі не присвячував, на жаль, особливої уваги. Подібно до свого давнього друга Чан Кай Шека, у поглядах на форми суспільно-економічного устрою він є незмінним консерватором, щоб не сказати реакціонером. Проте в питаннях зовнішньої політики Сінгман Рі більш передбачливий, ніж будьхто з сучасних політиків світу. Всі його передбачення в цій ділянці здійснюються з майже такою ж точністю, як твердження в його першій політичній книжці „Дух незалежності“, написаній у в'язниці 1904 року.

В цій книжці Сінгман Рі передбачив перемогу Японії в японсько-російській війні, як також те, що Японія з союзника Кореї стане її „протектором“, а далі включить ко-

рейський півострів просто до своєї імперії.

Тому ген. Ван Фліт, колишній командир 8-ої американської армії в Кореї, не перебільшує, коли пише:

„Д-р Рі є одним з найбільших мислителів, учених, державників і патріотів нашого часу. Він допоміг своєму народові зрозуміти природу комуністичної небезпеки й зумів надхнути його своєю відвагою й витривалістю. Він перетворив неосвічену й неорганізовану націю в один з найсильніших бастионів проти комуністичної агресії.

Йому закидають нехіть до співпраці, коли від нього вимагали не співпраці, а послуху. Він мусів довго і вперто боротися, щоб наш уряд дозволив йому створити власну сильну армію. Його остороги — остороги перед загрозою, що вже принесла смерть багатьом американцям. Він остерігав і остерігає нас, що таке (як у Кореї) перемир'я — це підступ ворога, що хоче рятуватися, щоб скріпитися. Він виявив більшу

мудрість і досвід щодо комунізму, ніж хто інший”.

На жаль, мудрість і досвід чесних борців за свободу в наш час не в моді. В моді демагогія, може й великих, але нечесних політиків, які одною рукою підписують „хартії вольностей”, а другою — договори, що топчуть ці вольності й віддають у комуністичне рабство десятки свободолюбних народів.

Можливо, коли комуністична загроза застукає у ворота їх власних держав, згадають вони осторогу Сінгмана Рі:

„Для мене зовсім ясно, що комунізм можна побороти тільки війною. Російський народ і народи сателітних країн повстануть і знищать комунізм, але тільки тоді, коли режим буде послаблений воєнною, не політичною поразкою. Наша єдина нагода оминати третю світову війну — це допровадити до поразки советів у одній з менших війн, можливо в цій (корейській) війні...” Та чи не буде запізно на цю осторогу?

І. Дубилко

КОЛИ РОЗЛУЧАЮТЬСЯ ТРОЄ...

(фейлетон)

Лаврентію Павловичу Берії, запеклому американському шпигунові і невтомному борцеві за торжество капіталізму в цілому світі, не спалося. Були теплі липневі ночі, Москва мліла від дурманного паху акацій, а ще більше від вірності комуністичній партії. І мерзенний агент капіталізму, підкуплений за 100 долярів Айзенгавером і спеціально підсланий у Кремль, лежачи на перині, що дісталася йому після розігри в лотерею колишнього майна товариша Сталіна, думав:

— Несправедливість! Небувала в історії несправедливість. От лежу я на сталінській перині, а сили сталінської не маю. І, спитати б, чому? Чи я не так само з Грузії, або чи менше зняв голів, ніж батько? — „Щось не в порядку в нашій королівстві”, — як писав... хто ж це писав? — не то Бернард Шов, не то Еренбург. Чи не краще було зразу по смерті батька сказати: — „Так і так, товариш Берія, — ти, мовляв, старий сталінець, вірний соратник дорогого вождя, маєш досвід, як провадити чистки і управляти концентраками — займай

батькове місце! Ти так само грузин з походження і так само гаркавиш — так що й різниця буде невелика! Так ні! Придумали якийсь дурний трикуврат, куди ввійшов і я, але в якому товаристві: передо мною — свиноподібний Маленков, за мною — бабовидний Молотов”. І товариш Берія аж плюнув сперсердя. — „Треба щось робити — думав він, — бо так ніколи й не дійти до належної мені влади. Найгірше з Маленковим. Молотова можна було б якось обкрутити, надавати обіцянок, а потім... хе... — Берія багатозначно посміхнувся, — потім я вже знаю, як послати його на лоно Авраамове. Але Маленков хитрий. Здається мені, що він злигався з цією язвою Кругловим, що підозріло крутиться навколо мене. Мабуть стежить. Чи не прибрати його, як от тих Рюміна й Ігнат'єва? Але що з того? Він — пішак. Треба починати з голови, бо ж риба смердить з голови, як сказав знаменитий турецький філософ Арістотель. Справа, щоправда, ризикована, але чи мені вперше? І хто, нарешті, очолює МВД — я, чи не я?”

Так міркуючи, товариш Берія перетався з боку на бік і чухався то тут, то там. Завжди досвідчений і певний в своїй шляхетній професії, цього разу він був чомусь неспокійний. Відчував, що для практичного здійснення свого плану треба було підготувати певну теоретичну базу. І тому він встав, засвітив світло, і написавши на аркуші паперу заголовок „Для майбутнього процесу Маленкова“, почав робити нотатки:

1. Зрадник. Дегенерат. Шляхом підбору прихильних собі людей хотів установити необмежену владу своєї особи.
2. Агент капіталізму і ворог трудящих. Хотів завалити колгоспну систему і запровадити в Советському Союзі капіталізм. Це видно навіть з його гладкої, непролетарської фізіономії.

3. Фашист і розпалювач національної ворожнечі. Шовініст.

— Що б його ще написати, щоб було переконливіше? — думав товариш Берія. І по короткому ваганні дописав: — Агент американської контррозвідки та колишній співробітник Гестапо.

Ця тяжка ідеологічна праця стомила

товариша Берію, він не зчувся, як задрімав, і навіть не завважив, що в його кімнату тихенько, скрадаючись, ввійшов товариш Круглов. Зрозуміла річ, він професійним оком зирнув на наукову працю товариша Берії, що лежала в нього під рукою. І як добрий колега, потрудився, щоб ця праця через день була опублікована в советській пресі, щоправда з маленькою зміною: замість імені Маленкова в ній стояло ім'я Берії.

П. С. Як повідомляють два інші, покищо невикриті американські шпигуни зі складу Центрального Комітету Комуністичної Партії Советського Союзу, що постійно живуть в Кремлі, тієї самої ночі товариш Маленков також займався подібною працею, підбираючи належні окреслення для Берії. Але через те, що товариш Берія випадково не додумався доручити нагляд за цією справою якомусь своєму Круглову, гра скінчилася так, як скінчилася. — „Не лови гав“, — сказав колись з подібного приводу китайський філософ Сократ.

Свирид Ломачка.

БЕРТРАНД РАССЕЛ ПРО МАЙБУТНЄ СВІТУ

Найвизначніший сучасний англійський філософ Берtrand Рассел помістив недавно в недільному виданні „Нью Йорк Таймс“ у візію найближчих 50 років. На думку Рассела, московський Кремль ще в цьому році стане перед двома кардинальними проблемами: незадоволенням населення своїм життєвим рівнем та загрозою з боку Китаю, що поступово ставатиме сильнішим, ніж СССР. В Америці президент Айзенгауер поволі втрачатиме впливи на користь сенатора Мек Карті. Мек Карті прийде до влади завдяки демагогічному гаслові поборювання комунізму не в Європі, й не в СССР, а лише в США, що буде багато дешевше коштувати.

Дійшовши до влади в США, Мек Карті заключить договір з Маленковим, і світ буде поділено на дві частини — советську з цілою Азією й Європою по Ельбу, та американську з Японією, Австралією та рештою світу. Цей договір дасть перевагу СССР над Китаєм, а одночасно дозволить Кремлеві коштом частин-

ного роззброєння піднести консумційну промисловість і заспокоїти невдоволення своїх громадян. Також Америка, коштом роззброєння, зможе знизити свої податки і бюджет, що спричиниться до посилення позицій Мек Карті, який зможе всеціло віддатися справі поборювання внутрішніх ворогів.

Між обома світами не буде жодних контактів за винятком частих зустрічей обох вождів на Шпіцбергені. Західно-європейські країни збережуть формально незалежність і багатопартійний устрій, але всім європейцям в'їзд до США буде заборонений, щоб не заразили американців своїми божевільними ідеями свободи. В США існуватиме тільки одна республіканська партія, яка через різні комісії конгресу контролюватиме радіо, фільми, пресу і т.д., щоб не допустити до поширювання „антидемократичних“ ідей. Всяка критика режиму буде суворо заборонена й карана законом. Окремою умовою буде заборонено в США критикувати СССР і навпаки. В обох

країнах наука, зокрема медицина й гігієна, служитиме виключно білій расі, що зменшить природній приріст і небезпеку панування кольорових народів. Обидва вожді чудово розумітимуть один одного, довірятимуть один одному й заздалегідь визначать своїх наступників, які думатимуть і діятимуть так, як вони. В цей спосіб початок третього тисячоліття стоятиме під знаком довготривалого миру, а людство за вийнятком небагатьох божевільних європейців (які тужитимуть за добримі старими часами індивідуалізму), буде щасливе, що його заповітні мрії про мир, безпеку й добробут — здійснилися.

Так пророкує новітня англійська Касандра в штанах. Побіч Джорджа Оруела це вже другий голос визначного англійця, що віщує в недалекому майбутньому панування тоталітаризму в цілому світі. Чи це пророча візія, чи лише фантазія літераторів? Відповіді не хочемо, бо й не можемо дати. Хай читачі подумують самі.

(III.)

ФІЛЬМИ:

CYRANO DE BERGERAC

Цього разу знову Стенлі Крамнер, фільмовий продуцент, створив фільм непересічної вартості.

Стенлі Крамнер був одним з перших післявоєнних продуцентів, які підняли фільм до рівня мистецтва. Відходячи від традиційних високобюджетних фільмів, чи цілком дешевих ковбойських, він почав випускати недорогі, але справжньої мистецької вартості фільми, як от „Pinky”, „Home of the Brave”, „Cyrano de Bergerac”. Цей останній, що коштував усього біля 150.000 дол., почав нову еру в історії фільму та створив славу Хозе Ферреро, який перед цим був зовсім мало відомий.

Досить дивно, що Крамнер зфільмував „Сірано”, бо духом цей твір надзвичайно далекий від американської публіки. Написаний чи не найбільшим ідеалістом цього століття, Едмондом Ростаном, він має надзвичайно багато *Princesse Loontaine*-івського зображує кохання надто містично, людей лицарськими, як у легендах, а крім того на-

повнений вщерть метафорами, гіперболами й т. д.

Але не дивлячись на все це, фільм іде, і всі ним захоплені. Чому мусіла б ця історія про довгоногого філософа, поета і шабляра, який безнадійно закоханий у надзвичайно красиву і можливо делікатну Роксану, що в свою чергу закохана у іншого красивого, але безнадійно глупого чоловіка, нас інтересувати? На це кожний мусів би сам собі дати відповідь. Мені здається, це тому, що в „Сірано” кожний бачить себе з своєю найголовнішою вадою. А може відповідь цілком інакша.

Наприкінці треба сказати, що актори грають прекрасно, що дуже небагато загублено в перекладі, що техніка фільмування прекрасна і що Хозе Феррер виграв за цей фільм премію Оскара.

ПІТЕР ПАН

Цей п'ятий казковий витвір Вальтера Дісні, можливо не є, на нашу думку, кращим, ніж „Cinderella”, але напевно художньо дорівнюється найкращим творам Голівуду. Дж. Баррі, який написав цю п'єсу, знав дітей наскрізь. В ній бачимо казковий світ дитячої уяви. Троє дітей у фільмі, діти однієї середньокласової родини, переконано і щиро вірять у Пітера Пана, вічно малого хлопчика, що у далекій, вбік від полярної зірки країні, вічно б'ється з піратами, ворогує з індіанцями, рятує невинних і взагалі робить добрі діла. В тій Ніколі — Ніколі країні весело, немає обов'язків, немає — що ще краще — тата, але немає також і мами, як з жалем переконуються діти, коли вирушають в Ніколі-Ніколі країну.

Фільм мальований і в кольорах. Він свіжий, веселий, інтересний.

О. П.

СНІГИ КІЛІМАНДЖАРО

Ті, що порівнюють оригінальні літературні твори з їхньою фільмовою голівудською переробкою, майже завжди бувають розчаровані. Деколи розчаровані оригінальними творами, бо фільми виходять багатші, глибші й кращі за них, але частіше розчаровані таки фільмовою переробкою.

Розпізнати коротку новелю Ернеста Гемінгвея „Сніги Кіліманджаро” у фільмі сценариста К. Робінсона й режисера Г. Кінга таки доволі тяжко. І не лише тому, що вони роздули твір, вставили деякі додатки й зробили з нього псевдобіографію автора, але зокрема тому, що зфальшували закінчення новели в зовсім негемінгвеївському стилі.

У фільмі показаний письменник, що вмирає від рани у підніжжі гори Кілі-

манджаро в Африці. В гарячці йому згадуються картини з бурхливого змарнованого життя, від якого вимагав за багато, не спромігшись на концентрацію думки й дії. В новелі письменник умирає, що властиве майже всім творам Е. Гемінгвея. У фільмі — несподівано прилітає літак з медичною допомогою, що однозначне з виздоровленням героя й щасливим закінченням.

Завдяки знаменитій грі відомих акторів — Грегорі Піка, Еви Гарднер і Сюзан Гайвард, як також завдяки багатству картин, фільм, однак, добрий. Добрий, але не гемінгвеївський. Б. Б.

НАДІСЛАНІ КНИЖКИ:

Яр Славутич: „Донька без імени” — поема з життя українських повстанців на Поліссі під час другої світової війни. Видавництво „Перемога”, Буенос-Айрес, 1952, стор. 22. Обкладинка мистця П. Андрусєва.

Д. Гуменна: „Велике Цабе” — повість з часів трипільської культури на Україні. Книга багато й зі смаком ілюстрована мистцем П. Холодним. Видана фотографічним способом, з додатком листів-рецензій проф. В. Петрова та П. Курінного. Нью Йорк, 1952, стор. 158.

П. Карпенко-Криниця: „Солдати мого легіону” — збірка поезій, видавництво „Орлик”, Чикаго, стор. 48. Обкладинка П. Холодного.

Дм. Чиж: „На гадючому острові” — оповідання з австралійського життя, видавництво „Ластівка”, Мельбурн-Аделаїда, стор. 24. Ілюстрації П. Вакуленка.

ОДУМІВСЬКІ ВІСТІ

МОНТРЕАЛ

Монреальська філія є одною з найактивніших філій ОДУМ-у Канади. Зокрема активно співпрацює з філією педагогічна рада, на чолі з проф. А. Степовим. Постійно відбуваються доповіді для одумівців. З виголошених досі доповідей слід відзначити „Завдання української демократичної молоді”, „Українська молодь в Україні й на еміграції”, „Українська Автокефальна Православна Церква — воля народу” та „Огляд міжнародних подій” проф. Степового, як також доповідь інж. Сурмача на тему „ОДУМ і молодь”.

Дохід з цьогорічної коляди призначено на потреби Української Національної Ради та на винайм одумівської домівки. В січні ц. р. монреальська фі-

лія ОДУМ-у взяла активну участь у відзначенні річниці Крут, організованому всіма молодечими організаціями Монреалу. Ця спільна імпреза пройшла з повним успіхом, і було б бажано, щоб наші молодечі організації частіше об'єдналися, відзначували наші національні свята. За старанням філії в українській православної церкви Св. Покрови відбулася в травні урочиста панахіда в пам'ять великих мужів українського народу С. Петлюри й Є. Коновальця. 7 червня ц. р. філія ОДУМ-у взяла активну участь у відзначенні 20-их роковин штучного голоду в Україні, бездоганно виконуючи взяті на себе обов'язки під час маніфестаційного походу та віча. При філії твориться драматичний гурток під проводом пп. Передерій та Горонович для праці в осінньому сезоні.

ТОРОНТО

Філія в Торонто, найстарша й найчисленніша філія ОДУМ-у Канади, працює вже за певними усталеними зразками. В зимовому сезоні, крім успішного проведення коляди на пресфонд „Молодої України” з великим успіхом було влаштовано Маланчин Вечір. Об'єднаний драматичний гурток ОДУМ-у й Народного Дому поставив декілька п'єс та інсценізацій. Спільно з Народним Домом відзначено всі наші важливіші національні свята. 14 червня філія ОДУМ-у взяла активну участь у великій маніфестації, якою всі українці Торонта відзначили 20 роковини штучного голоду в Україні. Місячні інформативні збори філії відбувалися систематично. Прочитано реферати п. Денисенка на тему: „Політика великодержав Сходу” та інж. Янішевського „Влада гетьмана Скоропадського” і „Творчість Лесі Українки”. Зараз філія готується до загальної зустрічі одумівців у Ст. Кетерінс.

НІЯГАРА-ФАЛС

Філія ОДУМ-у в Ніягара Фалс є прикладом того, що розмір і успіх праці молодечої організації не так залежить від чисельності членів, як від ініціативи окремих осіб. Філія постанала наприкінці м. р. за ініціативою С. Дем'яненка, який на установчих зборах виголосив змістовну доповідь на тему „Причини створення ОДУМ-у й наші завдання”.

З того часу філія бере активну участь у громадському житті Ніягара-Фалс. Одумівці в дуже великій мірі спричинилися до вдалої збіркової акції на фонд видання „Білої книги про чорні діла Кремля”. Одумівці гуртом помагали при будові української Греко-католицької церкви, а також помагають місцевій Православній Громаді в будові церкви і співпрацюють з нею в інших громад-

ських ділянках. Пам'ять Тараса Шевченка відзначено спільно з іншими організаціями концертом, на якому виступив з рефератом п. Семен Підгайний з Торонта. Розуміючи вагу одумівської преси, філія належно підтримує „Молоду Україну”. В літньому сезоні зорганізовано спортову дружину, яка готується до виступу на серпневій зустрічі ОДУМ-у в Ст. Кетерінс.

ВІННІПЕГ

Найважливішим досягненням філії ОДУМ-у в Вінніпезі було придбання власної домівки при читальні „Просвіта”. Осіаній сезон м. р. філія розпочала дуже цікавою доповіддю учасника російсько-фінської війни І. Лободи на тему „Штурм Лінії Манергайма”. В січні ц. р. філія взяла активну участь у Святі Державності, що було організоване від ділом КУК. Розуміючи значення УНРади, одумівці брали також активну участь в проведенні віча заступника голови ВО УНРади д-р Ст. Витвицького. В зимовому сезоні драматичний гурток філії поставив п'єсу С. Ледянського „Директива з центру”. П'єсу відіграно з гарним успіхом по різних зкупченнях м. Вінніпегу. Місячні збори членів філії відбувалися систематично з рефератами одумівців на різні теми.

Роковини з дня смерті сл. п. Симона В. Петлюри, відзначено урочистими сходами, спільно з філією СУЖЕРО.

Літній сезон філія проводить під знаком підготовки нової п'єси та влаштуванням позамісцевих прогулянок.

Від редакції: Починаючи з цього числа, „Молода Україна” постійно міститиме хроніку одумівського життя. Тому просимо окремі філії своєчасно надсилати до редакції коротенькі інформації про зроблену працю, а також цікавіші фото для вміщення в журналі. Задавнених інформацій не зможемо використовувати. Одумівці, які нарікають, що „М. У.” друкує замало вісток з життя ОДУМ-у, повинні подбати, щоб редакція своєчасно отримувала матеріяли з їхніх філій.

ГОТУЄТЬСЯ ДО ДРУКУ „КНИЖКА ОДУМІВЦЯ”

Для ознайомлення загалу української молоді з статутом, програмою, ідеологією та завданнями ОДУМ-у, а також для допомоги одумівським філіям у їхній праці, Головна Управа ОДУМ-у Канади ухвалила видати в найближчому часі „Книжку одумівця”. Книжку малого формату, на 100-150 стор. друку, готує видавництво „Молода Україна”. Поскілки матеріяли цієї книжки віддзеркалюватимуть погляди цілого ОДУМ-у,

конечно, щоб у їх розробці взяли участь якнайбільше авторів. Головні теми книжки будуть такі:

1. Чому створено ОДУМ (ідеологічно-програмова стаття).
2. Релігійне виховання в ОДУМ-і.
3. Культурно-освітня й виховна праця у філіях.
4. Фізкультура в ОДУМ-і.
5. ОДУМ і політичні партії.
6. Демократична молодь і Скавт („Пласт”).
7. Наш край — Україна (географічний довідник).
8. Історичний календар одумівця.
9. Території СССР після звільнення від російського поневолення (географічний довідник).

Статті на визначені й подібні теми, не довші, як на шість сторінок машинопису, просимо надсилати найпізніше до першого жовтня ц. р. на адресу редакції. Кращі статті будуть по можливості нагороджені.

Просимо також надсилати одумівські та взагалі юнацькі пісні й марші, які могли б бути поміщені в „Книжку одумівця”.

Ред.

З ЛИСТІВ ДО РЕДАКЦІЇ:

Шановна Редакціє!

Дуже мені прикро, але мушу вас на-решті повідомити, що реалізація журналу на нашому терені стає майже неможливою...

Справа в тому, що в нас уже майже нікого з українців не залишилось, бо як вам відомо, все виємігрувало до океанських країн, а хто ще й зістався, то й ті всі чекають на відкриття еміграції до Америки. Зрозуміла річ, що всім не пощастить виїхати з Бельгії, але це будуть вже ті залишки, яким не в голові буде література.

Розуміється, що ми маємо деяку кількість так би мовити й постійних мешканців (сюди входять старші емігранти, які тут уже доробились до пенсії, непрацевдатні особи та інші), які хотіли б читати журнал, але треба вам знати, що наші заробітки аж ніяк не можна порівняти до канадійських чи американських... Якщо бажаєте, щоб хоч хто-небудь у нас читав „Молоду Україну”, то, здається, що треба буде висилати її безкоштовно, якщо ви зможете собі на це дозволити.

Тепер ще щодо американського випуску „Молодої України”. Я розумію, що значить „бізнес”, бо сам живу в такій країні, але аж ніяк не розумію, який може бути „бізнес” в ОДУМ-і? Чи це вплив „доляризму” на наш хахлацький характер?

На мою думку, якщо ви маєте там забагато доларів, то чи не ліпше було б їх зуживати більш раціонально? Замість того, щоб випускати в світ дві

„Молоді України”, чи не, ліпше було б випустити нехай навіть трохи рідше, але щось більше, імпозантніше, хоч би навіть на зразок тепер так модних „магазинів”?

Я знаю, що ви знайдете відповідь на мої заваження, але хочу ще додати, що страх не люблю „мікроскопізму”. Це прикре явище руйнує душу нашої еміграції, а особливо нашої молоді, яка, як відомо, дуже вразлива.

Це явище „мікроскопізму” можна побачити не тільки між нашою еміграцією, але також між багатьма державними націями, але між нами і державними націями є стільки різниці, як між міддю та золотом.

Щодо мене, то я за централізм, бо тільки в ньому сила...

З належною пошаною

П. Власенко, Бельгія

Шановний Пане Редакторе!

Мені відомо з преси й листів, що помимо великих перешкод, ОДУМ успішно розвивається в США, Канаді й Австралії. Натомість нічого не відомо про існування й працю ОДУМ-у в країнах Південної Америки та Європи. Цікаво знати, чи Центральний Комітет ОДУМ-у робив будьякі старання організувати ОДУМ у цих країнах? Також цікаво знати, хто відповідальний за самоліквідацію ОДУМ-у в Англії. Формально ОДУМ в Англії не ліквідований. Але він діє лише в партійних об'їжниках, так як у партійних об'їжниках діє й інша молодеча організація на терені Англії, а саме Союз Української Соціалістичної Молоді. Здається, найвищий час, щоб актив обох цих партійних прибудівок зійшовся разом і створив дійсно надпартійний ОДУМ, у який включились би широкі лави безпартійної української демократичної молоді. Конфлікт між крайовою організацією УРДП в Англії та групою П. Феденка, не мусить стояти на перешкоді в створенні єдиної масової демократичної організації української молоді. В рамках статуту ОДУМ-у можуть дуже добре працювати і українські революційні-демократи, і соціалісти, і безпартійні. Звичайно, під умовою, що всі вони дійсно демократи. Хай же українська партійна й безпартійна молодь в Англії на ділі докаже, що вона демократична. Хай створить єдину Централю — ОДУМ. В протилежному випадку — даремні деклямації про демократію. Їм ніхто не повірить, ні самі декляматори. Даремні й нарікання на бандерівців. Бо виходитиме, що „ми гайдамаки, ми всі однакі”.

З одумівським привітом

Л. В-ук, Англія

„СВИРИД ЛОМАЧКА В КАНАДІ”

Під такою назвою вийшла недавно в Торонто нова збірка фейлетонів. Для характеристики збірки наводимо голоси преси:

„Коли б мене запитали, який сучасний твір викликав у мене щирий, здоровий сміх, я без надумування сказав би, що „Свирид Ломачка в Канаді”.

До ознайомлення з цією книжкою я подібно сміявся лише над „Золотим Ослом” — Апулея, „Декамерон” — Боккаччіо, „Вечорами на хуторі під Диканькою” — Гоголя, поодинокими оповіданнями з життя московських міщуків Зощенка та деякими фейлетонами Вухналя”.

О. Гай-Головко („Український Голос”).

„Автор виявляє обсерваційний хист та тонке відчуття гумору. Він відмічує різні хиби українського життя на еміграції, в Канаді й США, та висміює їх добродушно, без зайвих пересолень, які часто трапляються в гумористичній літературі”.

(„Народня Воля”)

Ціна книжки — 75 центів з пересилкою.

Замовляти:

W. USATIUK
1059 Show St., Toronto, Ont.
CANADA

МОЛОДА УКРАЇНА

Журнал

Об'єднання Демократичної Української Молоді (ОДУМ)

Редагує: Колегія

Головний редактор Б. Олександрів

Заступник гол. редактора М. Дальний

Адміністратор І. Дубилко

В справах редакційних та адміністраційних писати на адресу:

MOLODA UKRAINA

191 Lippincott St., Toronto, Ont., Canada

**ПЕРЕДПЛАТА "МОЛОДОЇ УКРАЇНИ"
В США І КАНАДІ:**

12 чисел	\$3.00
6 чисел	1.50
3 числа	1.00
Ціна окремого числа — 30 центів.	

Редакція застерігає собі право скорочувати статті й правити мову. —
Статті, підписані авторами, не завжди висловлюють погляди чи становище
редакції.

MOLODA UKRAINA

Published by

The Ukrainian Democratic Youth Association

Editor: B. Olexandriw

Correspondence should be addressed to:

MOLODA UKRAINA

191 Lippincott St., Toronto, Ont., Canada

Представництва "Молодої України" закордоном:

В Австралії:

Mrs. O. Tkach
146 Suspension St. Sunshine,
Victoria, Australia.

У Великобританії:

Andrij Bondarenko
123 High St. Notting Hill Gate
London, W. 11, England

В Бельгії:

P. Wlasenko
34 Rue Hamaide Hautrge
Etat (Hainaut) Belgique

В Аргентині:

"Porohy"
Casilla de Correo 3184
Buenos Aires, Argentina

УКРАЇНСЬКИЙ РОБІТНИЧИЙ СОЮЗ

ТВЕРДИНЯ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕМОКРАТІЇ В АМЕРИЦІ

УКРАЇНСЬКИЙ РОБІТНИЧИЙ СОЮЗ — це народня-братська за допомогово-асекураційна установа, побудована на щиро демократичних основах, з різними родами забезпечень.

УКРАЇНСЬКИЙ РОБІТНИЧИЙ СОЮЗ за 42 роки свого існування виплатив по смертних забезпечень спадкоємцям (жінкам, чоловікам, дітям, іншим своякам) та допоміг бідним понад 3,000,000 дол.

УКРАЇНСЬКИЙ РОБІТНИЧИЙ СОЮЗ виплатив на різні народні цілі в старому краю, США і Канаді понад 200,000 дол.

УКРАЇНСЬКИЙ РОБІТНИЧИЙ СОЮЗ має тепер 20,000 членів та 5,000,000 доларів майна.

ЗАБЕЗПЕЧУЙТЕ СЕБЕ Й СВОЮ РОДИНУ В УКРАЇНСЬКОМУ РОБІТНИЧОМУ СОЮЗІ!

**ВАША ПРИНАЛЕЖНІСТЬ ДО УКРАЇНСЬКОГО РОБІТНИЧОГО СОЮЗУ —
НАДІЯ НА ВАШЕ КРАЩЕ МАЙБУТНЄ!**

**ВАШІ ВКЛАДКИ ЦЕ НАЙПЕВНІША ОЩАДНІСТЬ, ЩО ПРИНОСИТЬ ВАМ
ЩОРІЧНУ ВИСОКУ ДИВІДЕНДУ!
ПОМАГАЙМО СОБІ ГУРТОМ!**

За інформаціями пишіть:

UKRAINIAN WORKINGMEN'S ASSOCIATION
524 Olive St. Scranton, Pa., U.S.A.

Або (в Канаді):

H. MAZURYK
516 Bathurst St., Toronto, Ont., Canada